TUHED
www.tuhed.org
Turkish History Education Journal
Türk Tarih Eğitimi Dergisi
2014: 3 (2), 112-143

Osmanlı Devleti'nin Son Yıllarında Kahraman ve Hanedan Merkezli Tarih Öğretimi: Haritalı Küçük Tarih-i Osmani ve Hülasa-i Tarih-i Osmani

Heroes and Dynasty-Centred History Teaching in the Last Years of Ottoman State: Little Mapped Ottoman History and Brief History of Ottoman Empire

Ümüt AKAGÜNDÜZ*

Özet: Bu çalışmanın amacı 1886'da Ali Nazima tarafından tarih öğrenmeye yeni başlayan çocuklar için yazılan *Haritalı Küçük Tarih-i Osmani* ile 1906'da Hüseyin Hıfzı tarafından iptidai mektepleri için çıkartılan *Hülasa-i Tarih-i Osmani* adlı ders kitaplarından hareketle Osmanlı Devleti'nde tarih eğitiminin nasıl olduğunu değerlendirmektir. Osmanlı Devleti'nde modernleşme ile birlikte yeni eğitim kavramları, metotları tartışılmaya başlamış, düşünürler eğitimin nasıl olması gerektiğini gösteren metinler kaleme almıştır. Aynı durum tarih eğitiminde de geçerli olmuştur. Tarihte büyük adamlar ve kahramanlar her zaman belli bir yere sahip olmuşlardır. Onların yaptıkları çeşitli dönemlerde farklı şekillerde gündeme taşınmıştır. Kimisi büyük adamları önemsiz görürken kimisi olabildiğince önemsemiştir. Özellikle iktidar odakları geçmişlerini anlatırken semboller, ihtişam ve kahramanlıktan yararlanmıştır. İşte bu hanedanın yüceltilmesine ve hükümdarın tekleştirilmesine neden olmuştur. Eğitime de yansıyan bu durum iktidar odaklı eğitim kurumlarını ve ders kitaplarını yanında getirmiştir. *Haritalı Küçük Tarih-i Osmani ve Hülasa-i Tarih-i Osmanî* kahramanların eğitim tarihimizdeki etkilerini açığa çıkartarak hükümdarları, savaşları, fetihleri ve antlaşmaları somutlaştırmaktadır. Nicelik ve nitelik açılardan kitapları inceleyen bu makale tarih eğitimimizin kökenini anlamamızda bize yardımcı olacaktır. Kitaplar sayesinde yazarların düşünceleri ve istekleri, hem geçmişi hem de siyaseti tartışma konusu haline getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tarih Öğretimi, Ders Kitapları, Kahramanlar, Hanedanlık

Abstract: This article aims to evaluate the qualification and quantity of history teaching in the period of the Second Abdülhamit. Considerable history textbooks were published in this period by various writers. Although these books have a simple style they are very useful to understand the history teaching in the Ottoman State. İn this context we will research two history textbooks by analyzing heroes and dynasty-centered history: *Little Mapped Ottoman History (Haritalı Küçük Tarih-i Osmani)* which was written for beginner students in 1886 by Ali Nazima and *Brief History of Ottoman Empire (Hülasa-i Tarih-i Osmani)* which was published for elementary school in 1906 by Hüseyin Hıfzı. The influences of great humans and heroes variously

* Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi. E-posta: umutakagunduz1@gmail.com

© 2014 TUHED Tüm Hakları Saklıdır. ISSN: 2147-4516

appeared in different epochs and when some writers and researches claimed that they were very insignificant peoples according to the others they were very important peoples. The power centers which exaggerate their past especially benefit from heroism, symbols and magnificence. According as other societies this situation caused to reveal an extolled dynasty and an uncriticizable sovereign in Ottoman State as well. Consequently this structure which affected the history teaching created education institutions and textbooks for the regime needs. *The Little Mapped Ottoman History* and *The Brief History of Ottoman Empire* concretize wars, conquers, treaties and rulers by commenting effects of heroes on our education history. Thus this article that elicits two pressed textbooks from various aspects will assist us to understand origins of our history teaching.

Keywords: History Teaching, Textbooks, Heroes, Dynasty

Giriş

Modern tarih disiplini doğana kadar geçmişin merkezinde duran büyük adamların, kahramanların etkilerini çoğu yerde görmek, hatta onları tarihin esas yaratıcı unsurları haline getirmek değişik dönemlerde sıklıkla gündeme taşınmıştır (Carlyle, 1976: 26). Tarihi pür onların yaptıklarıyla değerlendirmek, şüphesiz ki geniş yığınları göz ardı etmek anlamına gelmektedir. Tarihin çoğunlukla sıradan insanın yaşam biçimi ile çevrelendiğini düşündüğümüzde geçmiş değerlerin altında yatan kolektif bilinci açığa çıkartmak daha kolay olacaktır. Ancak büyük adamları, kahramanları tarihi gelişimin dışında tutmak mümkün değildir. Sonuç itibari ile kahramanlar, büyük adamlar, hanedanlar bir toplumsal gerçekliğin yansımasıdırlar ve o toplumsal gerçeği hem değiştiren hem de onun karşısında değişenlerdirler (Carr, 2009: 62-63). Mesela Helenistik Dönemin yaratıcısı Büyük İskender, güçlü bir ekonomik yapıya, babasından miras kalan askeri birliklere ve bu birlikleri harekete geçiren mantaliteye sahip olmasaydı sefere çıkıp çıkmamak konusunda kararsız kalabilirdi. Tabii onun iradesi, kişiliği ve hayal gücü olmasaydı seferlerin bu kadar geniş alana yayılması mümkün olmayabilirdi. Yani büyük adamlar ya da kahramanlar içinden çıktıkları toplumsal kıstaslarda pişen, önce etraflarından etkilenen sonra ise kendi kültürel koşulları bağlamında etraflarını etkileyen karakterlerdir. Yine de kahramanların yaşamları döngüsel bir sürecin etkisi altında gibidir. Savaşçı bir aristokrasi ile yönetilmek, tarımsal ekonomi, kişisel yiğitlik ve sadakati bütünleştiren türkü yazını kahramanların başlangıçtaki ortak özellikleridir. Başlangıçta kaba güç kılavuzken, sonradan kahramanca, yiğitçe güç, yürekli adalet, parlak özgünlük, yaratıcılık kılavuzdur. Bu süreçte kahraman saygı duyulan, önemsenen hatta tapılandır

(Collingwood, 1996:101-102). Ancak süreç ilerledikçe açığa çıkan mirasyedilik ve servet düşmanlığı şüphesiz ki kahramanlığın boyutlarını farklılaştırmıştır. Büyük adamların etkisi ve gücü kurulan devlet yapısının oturması ya da bozulmasıyla doğrudan ilintilidir. Devletin genişledikçe artan kontrolünün yarattığı problemler, büyük adamların tarihini de şekillendirmiştir. Çünkü aktif mücadelenin sona erdiği çağda, kahraman potansiyeline sahip kişiler kendilerini açığa çıkartmayıp, pasifleşirler.

Osmanlı Devleti'nde de tarih, büyük adamların, kahramanların çevresinde şekillenmiştir. Anlatılan olaylar, örneklenen olgular hep padişahın ve hanedanının otoritesini sağlamlaştırmak için kurgulanmıştır. Padişahın sembolleri, otoritesi, askeri gücü ve haremi olayların, olguların ve neden-sonuç ilişkisinin tanımlandığı noktalardır. Elbette ki toplumsal ya da kültürel pek çok değeri merkezileştiren eser söz konusudur. Özellikle devletin neden durakladığını, gerilediğini irdelemeye çalışan metinlerde bunu tespit edebilmek mümkündür. Naima ile başlayan eleştirel tavır Ahmet Cevdet Paşa ile üst sıralara çıkarken yine merkezi otoritenin kahramanı padişahtır. Yurt dışında gelişen Yeni Osmanlılar Hareketi'nin ise sürecin değişiminde oynadığı rol unutulmamalıdır. Romantizm ve pozitivizmden etkilenen Yeni Osmanlılar birikiminin eleştirelliği tarihsel anlatıma da yansıyacak, sonraki yılların Genç Türk ve İttihat-Terakki hareketleri bundan etkilenecektir. Geçmişi özlemli bir hayranlıkla yücelten bu romantikler insan aklının evrenselliğine ve insanoğlunun eğitilebileceğine dair keskin bir inanca sahiptiler. Onların bu inançları doğa yasalarını insanı anlamakta kullanmalarına sebep olup tarihsel değişimin hızlanabilmesi, ulus-devletlerin şekillenebilmesi için irade kavramına güvenmelerine yol açar (Behar, 1992: 26). Bu sayede geçmiş hakkındaki özgüven arttırıcı çabalar hanedan kavramının değil de vatan ve millet kavramları eksenli bir birikim yaratır.

Tarih yazımı çoğunlukla kendini anlatmayı amaçlayan, siyaset etrafında dönen bir üsluba sahiptir. Bu nedenle büyük siyaset adamlarıyla çevrelenen tarihçinin görevi iktidarı sorgulamaktan ziyade padişahın yolunu aydınlatarak onu koruyan yapıtlar kaleme almaktı (Behar, 1992: 58-59). Tabii Osmanlı tarih yazımındaki bu durumu geçim kaygısına bağlayabilmek de mümkündür. Düşünsel gelişimin Osmanlı eksenli en büyük sıkıntısı şüphesiz ki gündelik yaşam kaygısıdır. İş kaybetme korkusu tarihçilerimizi biat kültürüne hapsederek yozlaşmaya ve kısırlaşmaya neden olmuştur (Özbaran, 2005: 72-73). Gene de kısırlaşmayan Ahmet Cevdet Paşa gibi tarihçilerin çabaları da unutulmamalıdır. Tarihçi, hukukçu, devlet adamı ve yazar olarak Cevdet

Paşa, tarih metodu üstüne pek çok yenilik getirerek tarihsel bakış açısı için önemli bir kırılma sağlamıştır. Cevdet Paşa gerçek anlamda arşiv belgeleri kullanmış, bu belgeleri tasnif edip eleştirel bir süzgeçten geçirmiştir (Özcan, 1992:36, Tekindağ, 1971: 661). Olayları bütünlük içinde ele alarak her cildin sonuna belgeler eklemiş Michelet, A. Taine, Buckle ve Hammer gibi Batılı bilgin ve tarihçilerin eserlerinden yararlanmıştır (İpşirli, 1999: 252). II. Meşrutiyet yıllarında tarih yazımı üstüne metinler kaleme alan Fuat Köprülü de olaya eleştirel bakmış vakanüvis geleneğinin eksikliklerini belirterek, modern tarih yöntemlerinin kullanılmasının gerekliliğine işaret etmiştir (Köprülüzade Mehmet Fuat, 1918: 428). Tarihin bilim mi sanat mı olduğu üstüne değerlendirme yapan Ahmet Şuayip'e göre ise tarih ile gerçeklik arasındaki bağda tarihçiye düşen geçmişten bu yana yazılan tarih eserlerindeki masalları en aza indirerek olayların arkasındaki gerçeği aydınlatmaktır (Ahmet Şuayip, 1324:11).

XIX. yüzyılda milliyetçilik ile tanışan Osmanlı devlet adamları için imparatorluğu kaynaştıran millet sisteminin devamı oldukça önemliydi. İmparatorluğun dini ve etnik çevrelerinin toplumsal mekanizmaya dâhil olmasını sağlayan millet sistemi ile ülkedeki katmanlaşma beraya ve reaya adlı iki hukuksal statü altında toplanmaktaydı. İmparatorluğun idaresinde belirleyici rol oynayan beraya Enderun Mektebi'nden mezun olan, Müslüman, Osmanlıca bilen kişilerden oluşurken reaya bünyesinde imparatorluk sınırlarında bulunan vergi veren bütün dini, etnik çevreleri kapsamaktaydı (Ortaylı, 2008: 76-83). Osmanlıcılık ise millet sisteminin korunmasında Tanzimat devlet adamlarının öncelik verdiği, merkezi otoriteyi onun etrafında güçlendirmeye çalıştıkları akımdır. Çok uluslu devlet yapısında siyasal ve kültürel unsurları modern koşullara bağlı kılabilmek için hanedanı öncelikli hale getirmek en kolay yol olarak algılanmıştır. Osmanlı milleti yaratabilmek için vatandaşlık ve eşitlik kavramlarına vurgu yapılmakta, merkeziyetçi yönetim yüceltilmekte, dönemin kitapları hanedanı merkeze almakta (Sarıoğlu, 2010: 82) bir nevi kahramanın, büyük adamın odakları ön plana çıkartılmaktaydı.

Kapitalist ekonominin sömürgecilik, yarı-sömürgecilik ya da emperyalizm gibi olgularla biçimlendirdiği yenidünyada, dinsel söylem güçlenen yapılar karşısında ister istemez yetersiz kalmıştır. Tanzimat bürokratlarının tasarısı ise dinsel söylemin yerini alan devleti büyük adamın ve hanedanının otoritesinde toplayan yeni bir bütünleştiricilik yaratabilmektir (Değirmencioğlu, 2012:117). Bahsettiğimiz bu durumun Osmanlı Devleti'ndeki yansımasını Tanzimat sonrasında kaleme alınan tarih ders

kitaplarında görebilmek mümkündür. Tarih ders kitaplarında hanedan eksenli anlatım din dışarıda bırakılarak yeniden kurgulanmıştır. Osmanlıcığın idealinde imparatorluktaki bütün etnik ve dini unsurları hanedanın etrafında toplamak olduğundan hanedanın ataerkil unsuru olan büyük adama yani padişaha öncelik tanınmıştır. (Değirmencioğlu, 2012: 117) Ancak burada unutulmaması gereken bir başka nokta ise Osmanlıcılığın milliyetçiliğin yarattığı ortamın karmaşasıyla uğraşıyor olmasıdır. Millet fikrinin toplumsal zihniyette yarattığı dönüşümün boyutları Osmanlıları tarih kitaplarına ve tarih ders kitaplarına yansıyan çelişkili bir durum ile karşıya karşıya bırakmıştır. Bir taraftan dinsel tarih anlatımı bir taraftan ise etnik tarih anlatımı eserleri şekillendiriyor, Nuh Tufan'ından Moğollara uzanan anlatım İslami kimlikten ulusal kimliğe geçişi belirginleştiriyordu (Timur, 2010: 164-165).

Ülkemizde tarih ders kitapları yukarıda bahsettiğimiz sürecin etkisi ile yayımlanmaya başlamıştır. Maarif-i Umumiyye Nizamnamesi öncesinde Osmanlı Devleti'nde düzensiz, problemli bir eğitim sistemi vardı. Eğitimi bir devlet meselesi olarak değerlendiren bu nizamname eğitim tarihimizin en ciddi ıslahat teşebbüslerinden birisidir (Ortaylı, İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, 2005:188). İlkokuldan üniversiteye tüm öğretim kademelerinde yapılacak eğitim ve öğretimin özellikleri, okutulacak dersler, kayıt kabul işlemleri, hizmetlilerin ve öğretmenlerin aylık ücretleri gibi konuları ele alan 198 maddelik nizamname neredeyse her konu ile ilgilenmiştir (Binbaşıoğlu, 2005: 141-142). *"1869 Maarif-i Umumiyye Nizamnamesi"* çerçevesinde yapılacak olan müsabaka için hazırlanan şartnamede tarih ders kitaplarından beklenilen özellikler belirtilerek hanedan merkezli anlatımdan hareket edilmesi istenmiştir. Bu çerçevede Osmanlı Devleti'nin kuruluşu sırasında varolan devletler, meydana gelen önemli olaylar, padişahların ne zaman doğdukları, öldükleri ve hangi tarihler arasında tahtta oturdukları, bu süreç içinde ne gibi binaların yapıldığı, vatan sevgisini güçlendirecek şekilde kitaplarda işlenilmesi istenen noktalardır (Çapa, 2012: 5). Anlaşılacağı üzere *Maarif-i Umummiyye Nizamnamesi* ile tarih bir ders olarak tanımlanmaktaydı. Nizamnamenin hedefinin eğitimi kurumsallaştırmak ve halkın geneline yaymak olduğunu düşündüğümüzde tarih öğretiminin değeri de belirginleşmektedir. İlk ve ortaöğretim kurumlarında tarih öğretimi öngörülmekte, ilk mekteplerde Osmanlı tarihi orta mekteplerde ise genel tarih ve Osmanlı tarihinin işleneceği belirtilmekteydi. Kısacası sözlü birikimle öğretilen tarih bundan sonra devletin el attığı yazılı bir birikimle ele alınacaktı (Değirmencioğlu, 2012: 120, Tunçay,

1977: 276-277). Mesela nizamnamede öğretim süresi 4 yıl olarak belirlenen rüştüyelerde Tarih-i Umumi ve Tarih-i Osmani derslerinin verilmesi kararlaştırılmıştır (Doğanay, 2010:110). Selim Sabit Efendi'nin ilkokullara yönelik tarih ders kitabı olan "*Muhtasar Tarih-i Osmani"* adlı eseri hanedan merkezli tarih anlayışının tipik bir örneğidir. Kitapta Osmanlı padişahları yüceltilmiş, her padişahın zaferleri, fetihleri, imar faaliyetleri anlatılmış, halkın refahının merkezi yönetimin gücüne bağlı olduğu aşılanmış, devletin kötü gidişatı entrikacılara, yabancı devletlere, asi yeniçerililere bağlanıp, olayların altındaki gerçek nedenler irdelenmemiştir (Sarıoğlu, 2010: 84). Eğitimin genele yayılımında ciddi bir yere sahip olan II. Abdülhamit yılları ise tarih ders kitapları için farklı bir döneme işaret eder. Bu dönemde standart ders kitabı uygulaması yerleşmiş, ders kitapları kontrol altında tutulmuştur. 1892 yılında yayımlanan nizamnamede iptidai okul muallimlerinden devlete karşı itaatkar, saygılı ve yardımsever bireyler yetiştirmeleri isteniyordu. Zaten ders kitaplarının genellikle başlangıç kısımlarına II. Abdülhamit için yapılan uzun övgüler bu durumu netleştirmektedir. II. Abdülhamit döneminin genel özelliği olan modernleşme-muhafazakarlık tartışmasının temel dinamiklerini tarih ders kitaplarında görebilmek mümkündür. Kitaplarda bir taraftan Osmanlı hanedanlarının İslamiyet ile olan özdeşleşmesi varlığını sürdürürken diğer taraftan da Orta Asya Türkleri ile olan bağlantı sağlanmıştır. Yani bir yanda dini ve otoriter sosyal değerler yüceltilirken diğer yandan dünyevi ve ilerlemeci anlayış yayılmıştır (Doğan, 2011: 2076). II. Abdülhamit döneminde büyük olana saygının sınırlarının derinleştirilmesi ve hanedana bağlılığın pragmatik bir İslamcılıkla güçlendirilmesi de tarih ders kitaplarında izlenebilir. 1893'e kadar II. Abdülhamit tarih disiplinine olumsuz bir tavır takınmamış, tarih ders kitaplarında Osmanoğulları'nın kabile yaşamından Sultan Abdülaziz'e kadar geçen sürede hanedanlık ve kahramanlık merkezli anlatım gerçekleştirilmiştir. Padişahlar, sadrazamlar ve ünlü komutanlar odak noktasında olmak üzere savaşlar, fetihler, antlaşmalar konu edilmiştir (Aslan, 2012: 114). 1893'te ise tarih disiplininin hanedanın konumuna zarar veren fikirlerin yayılmasında rol oynadığına inanılması tepkiye sebep olmuş, önce ders kitapları kısaltılıp okuma düzeyine indirilmiş, 1902'de "Darülmualiminin" İlkokul öğretmeni yetiştiren kısmında okutulan Muhtasar Tarih-i Osmani dersi İslam Tarihi dersine dönüştürülmüş, 1904 yılındaysa tamamen iptidai programlarından kaldırılmıştır. Sadece bununla da sınırlı kalınmamış, birçok tarih kitabı toplatılmış, yazarları sürgüne gönderilmiş kısacası tarihi düşüncesinin gelişimine set çekilmiştir (Sarıoğlu, 2010: 85-86; Tekeli & İlkin, 1999: 179; Somel, 2010: 330).

Öyle ki öğrencilerin taşkınlıklarının dine ve ahlaka önem verilmemesinden kaynaklandığı düşünüldüğünden programlarda fıkıh, kelam, tefsir ve ahlak dersleri yoğunlaştırılmıştır (Türk, 2011: 354).

Anlattıklarımızdan da anlaşılacağ üzere Osmanlı Devleti'nde güçlü bir kahraman ve hanedan merkezli bir tarih anlatımı vardır. Makalemizde Osmanlı zihin dünyasında tarihin, tarih ders kitapları aracılığıyla ne tür bir etki bıraktığını ve hanedan merkezli, büyük adamı ön plana çıkartan bir tarih anlayışının dönemin koşulları çerçevesinde nasıl şekillendiğini anlamaya çalışacağız. Bu düzlemde II. Abdülhamid dönemine ait seçtiğimiz *"Haritalı Küçük Tarih-i Osmani"* ve *"Hülasa-i Tarih-i Osmani"* adlı iki ders kitabının şekilsel özelliklerini ve içeriklerini analiz edeceğiz. Burada özellikle kitapların içerikleri açığa çıkartılarak genel bir kanaate ulaşılacaktır. İki ders kitabının içeriği detaylı bir şekilde anlatılırken verilen resimler aracılığıyla değerlendirme zenginleştirilecektir. İptidai okulları için hazırlanan bu ders kitapları tarih ekseninde çocuklara nasıl yaklaşıldığını açığa çıkartacaktır. Ayrıca bu iki ders kitabının değerlendirmesi Cumhuriyet'e miras kalan tarih anlayışının da görünürleşmesini sağlayacaktır. Tarih ve tarih ders kitapları dendiğinde Cumhuriyet'in Osmanlı Devleti'nden daha özverili bir tavır izlediğini söylememiz yanlış olmayacaktır. Milliyetçiliğin, aklın ve bilimin zihinleri dönüştürdüğü bir ortamda Cumhuriyet'te içinde bulunduğu toplumu farklılaştırmaya çalışacak, bunu yaparken tarihe sık sık başvuracaktır. Ancak bu süreçte ister istemez geçmişin ders kitaplarındaki, gazetelerindeki, dergilerinde düşünce birikimi örneklenecek, içerik farklı olsa da hatta hanedan merkezli anlatım sonlandırılsa da büyük adam eksenli siyasi tarih anlayışından vazgeçilemeyecektir.

Haritalı Küçük Tarih-i Osmani Adlı Kitabın Biçimsel Özellikleri

İnceleyeceğimiz ilk ders kitabı olan *Haritalı Küçük Tarih-i Osmani*[1] adlı eser *Ali Nazima* tarafından kaleme alınmış olup soru-cevap tekniğini kullanmaktadır. Rumi 1302 (1886)'de birinci baskısı yapılan çalışma *"Tarih-i Osmani tahsiline yeni başlayan çocuklara mahsustur"* başlığı ile yayımlanmış olup kırk iki sayfadan oluşmaktadır. Hanedan merkezli eserde büyük adam, kahraman olarak görülen padişah ön

[1] Eserin ilk sayfasında verilen bilgiler şunlardır*: Tarih-i Osmani tahsiline yeni başlayan çocuklara mahsustur. Sahibi ve neşri Şirket-i Mürettebiye. Maarif Nezaret-i Celilesi'nin ruhsatıyla tab olunmuştur. Tab-ı Evveli. Şirket-i Mürettebiye Matbaası Bab-ı Ali Caddesinde Numero 52,1302.* Ayrıca eser sonraki baskılarında *Sualli ve Cevaplı Haritalı Küçük Tarih-i Osmani* adı ile çıkacaktır.

plandadır. Hoca-şakirt iletişimini merkeze alan eser, dikkat çekici biçim özelliklerine sahip değildir. Süleyman Şah'tan Sultan Abdülmecid'e uzanan hükümdarları ele alan yazar, II. Abdülhamid dönemi hakkında da kitabın sonunda bilgi vermiştir. Belli bir düzene sahip olan sorular savaşlara, fetihlere ve imar faaliyetlerine odaklanıp hanedanın övgüye değer niteliklerini kavratmaktadır. Sorulardan bir kısmı şu şekildedir: *"Bu aşiret nerelerden temekkü[2]n ederdi?, Ertuğrul Gazi'ye kimin tarafından ve ne sebebe mebni[3] Domaniç Yaylalığı ve Söğüt ve Eskişehir ovaları verilmiştir?, Osman Gazi nereleri fetih eylemiştir? Sultan Orhan hangi tarihte taht-ı cülus etmiştir?, Osmanlı ümerasında birinci defa Avrupa'ya ayak basan kimdir?, Sultan Murad Hüdavendigar hazretleri taht-ı cülusunda ne yapar?, Konstantiniyye birinci defa olarak kim tarafından muhasara[4] olundu?, Fatih Sultan Mehmed nasıl zat idi?, Fatih Sultan Mehmed hangi tarihte vefat etmiştir ve nerede medfundur?[5], Sultan Bayezıd'ın kaç oğlu vardı?, Ahd-ı saltanatlarında ne gibi binalar yapılmıştır?, Müşarünileyh[6] nasıl padişah idi?, Sultan Ahmed kaç yaşında padişah olmuş ve kaç sene saltanat sürmüştür?, Sultan Osman-ı Salis zamanında kimlere ilan-ı harp olundu?, Sultan Murad-ı Rabi zamanında saltanata nezaret eden kimdir?, Sultan Mehmed-i Rabi'nin zaman-ı saltanatında ne gibi vakıalar zuhur etmiştir?, Devlet-i Aliyye ile Avusturya beyninde sulha dair tavassut[7] edenler oldu mu?, Müşarünileyh hazretleri ne gibi binalar eylemiştir?, Zaman-ı saltanatlarında ne gibi şeyler tesis olundu?, İstanbul'da ne gibi vukuat oldu?".* Ders kitabında bulunan dikkat çekici öğelerden birisi ise haritadır. Ülkenin sınırlarını ve coğrafi niteliklerini kavratmayı hedefleyen haritanın hemen sonrasında büyük memleketlerin, denizlerin, şehirlerin, nehirlerin, körfezlerin, adaların ve boğazların kısaltmalarının ne anlama geldiğini gösteren "Tenbih" başlıklı bölüm bulunmaktadır.

[2] Yerleşmek

[3] … den dolayı

[4] Kuşatma

[5] Defnedilmiş

[6] Adı geçen

[7] Aracılık

Şekil 1. Haritalı Küçük Tarih-i Osmani Adlı Kitabın Kapağı

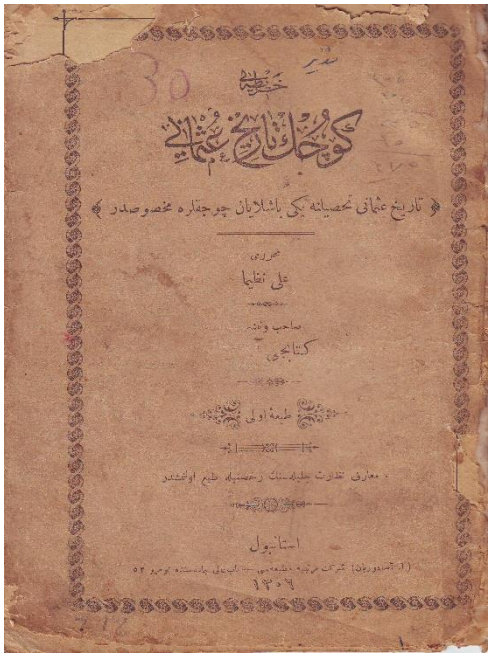

Haritalı Küçük Tarih-i Osmani'de Ele Alınan Noktalar

Haritalı Küçük Tarih-i Osmani Osmanlı Devleti'nin kuruluş sürecinin öncesine değinen uzun bir girişe sahiptir. Süleyman Şah ve Ertuğrul Gazi dönemlerini ele alan bu bölümde sorular daha çok Osmanlıların Orta Asya'daki kökenlerine göndermede bulunmaktadır. Süleyman Şah'ın Kayı Boyuna mensup olması, kabilesiyle Cengiz Han'dan kaçarken Horasan'dan Erzincan havalisine yerleştiği, ölmesiyle kabilenin bir kısmının Horasan'a döndüğü, 400 aileden oluşan topluluğun ise Ertuğrul ve Dündar Beyler aracılığıyla Erzurum'a geçtiği, Ertuğrul Bey'in Konya Sultanı Alaaddin'e yardımı karşılığında bu kabilenin Domaniç, Söğüt ve Eskişehir'e yerleştirildikleri giriş kısmında anlatılan konulardır (Ali Nazima, 1302: 2-4).

Kitapta bundan sonraki kısımlar padişahları sıra ile ele alan başlıklar altında değerlendirilmiştir. Osman Gazi'nin tekfurlarla giriştiği mücadeleler, bu tekfurlardan Köse Mihal gibi bazılarının Osmanlı tarafına geçerek uzun yıllar akıncı bölüklerinde etkili olmaları, 685 (1286) yılında Karahisar'ın zaptından sonra padişahın adına hutbe okutulması, Konya merkezli Selçuklu Devleti'nin yıkılması sonrasında 699 (1299)'da devletin bağımsızlığını ilan etmesi, Osman Gazi'nin Bilecik, Yarhisar, İnegöl ve Yenişehir'i ele geçirmesi, 726 (1325)'da Bursa'yı topraklarına katması *"Birinci Pad-*

şahPad-şah Sultan Osman Gazi bin Ertuğrul" başlığı altında değinilen noktalardır (Ali Nazima, 1302: 4-5).

726 (1325)'da tahta çıkan Orhan Gazi'yi anlatan *"İkinci Pad-şahPad-şah Sultan Orhan bin Osman Gazi"* başlığında ise başkentin Yenişehir'den Bursa'ya taşınması, 733 (1322)'te Karesi, 734 (1323)'te Nikomedya'nın ele geçirilmesi 758 (1356) 'de Süleyman Paşa'nın Gelibolu'yu alarak İpsala ve Bolayır kalelerini zapt etmesi, 760 (1358) 'ta Süleyman Paşa'nın atının üstündeyken şiddetli bir şekilde ağaca çarpıp ölmesi, Orhan Gazi'nin mektep, medrese ve köprüler inşa etmesi, yeniçeri ve sipahi ocaklarını oluşturması bahsedilen iç ve dış siyasi olaylardır (Ali Nazima, 1302: 6-7).

761 (1359) tarihinde Murad Hüdavendigar'ın tahtta geçmesi, Edirne'yi ele geçirip burayı başkent yapması, 789 (1387)'da Konya'da 791 (1389)'de Kosova'da muharebeler gerçekleştirmesi, Kosova Muharebesi sonrasında Müslüman olmak için yaralı bir şekilde huzuruna gelen Miloş Kabiloviç tarafından öldürülmesi, onun zamanında tuğra ve bayraklara mevcut şekillerinin verilmesi *"Üçüncü Pad-şahPad-şah Sultan Murad Hüdavendigar bin Orhan Gazi"* başlığının değindiği konulardır (Ali Nazima, 1302: 7-8).

Bulgaristan ve Makedonya'nın fethedilmesi, İstanbul'un ilk kez kuşatılması, Küçük Asya'da bulunan Aydın, Saruhan, Menteşe, Teke ve Germiyan hükümetlerinin Osmanlı Devleti'ne bağlanması, 797 (1394) yılında Macar kralının oluşturduğu orduya karşı kazandığı zafer çerçevesinde Abbasi halifesi tarafından Sultan Bayezıt'a Sultan-ı İklim-i Rum unvanı verilmesi, Anadolu Hisarı'nın yapılması, Selanik ve Atina'nın zapt edilmesi, 803 (1402) tarihinde Timurlenk önderliğindeki 280 bin Tatar sürüsüne karşı 90 bin bahadırla Ankara civarında alınan yenilgi *"Dördüncü Pad-şahPad-şah Beyazıd-ı Evvel bin Sultan Murad-ı Evvel"* başlığı altında ele alınan olaylardır (Ali Nazima, 1302: 8-10).

Fetret Devri olarak adlandırdığımız dönem ise "*Beşinci Pad-şahPad-şah Çelebi Sultan Mehmed bin Sultan Beyazıd-ı Evvel"* başlığı adı altında gösterilmiş olup Mehmed, Süleyman, İsa ve Mustafa Çelebiler arasındaki mücadele sonucunda 816 (1413) yılında Çelebi Sultan Mehmed'in tahta çıkmasını, Venediklilerle deniz muharebesi yapılmasını konu edinmiştir (Ali Nazima, 1302: 10-11).

"Altıncı Pad-şahPad-şah Sultan Murad-ı Sani bin Çelebi Sultan Mehmed" başlığında ise Konya, Aksaray, Kütahya ve Karahisar'ın ele geçirilmesi Sırplar ile

savaşılması, Küçük Mustafa Çelebi İsyanı nedeniyle İstanbul kuşatmasının kaldırılması, 844 (1440) yılında tahtın Sultan Mehmed'e bırakılması ama Varna Muharebesi nedeniyle 849 (1445)'da Sultan Murad'ın tekrar tahta geçmesi irdelenen noktalardır (Ali Nazima, 1302: 11-12). İkinci kez 855 (1451) senesinde Sultan Mehmed'in tekrar tahta çıkması, tahta çıktıktan hemen sonra Rumeli Hisarını yaptırarak 200 bin kadar askerle İstanbul'u kuşatması, Galata'daki Cenevizliler ile ittifak yaparak denize bir gecede yetmiş adet kadırga indirerek elli üç günlük kuşatmadan sonra 857 (1453)'de İstanbul'u fethetmesi, 864 (1459) yılında yaptığı fetihler sonrasında Mora isimli bir vilayet oluşturması, 865 (1460)'te Bolu ve Sinop, 868 (1463)'de Bosna ve 880 (1475)'de Kırım kentlerini ele geçirmesi ve altı tane dil bilmesi Fatih Sultan Mehmed dönemini konu edinen *"Yedinci Pad-şahPad-şah Mehmed-i Sani bin Sultan Murad-ı Sani"* başlıklı bölümün değindiği noktalardır (Ali Nazima, 1302: 12-13).

"Sekizinci Pad-şahPad-şah Bayezıd-ı Sani bin Mehmed Han-ı Sani" başlığı altında konu edilen olaylar ise şunlardır: Cem Sultan'ın Konya'da abisine karşı İsyan edip Bursa'ya kadar gelmesi ancak yenilerek Mısır'a kaçması, Mısır'da gücünü topladıktan sonra tekrar Konya'ya gelmesi tekrar yenilmesi ve Avrupa'ya kaçması, 900 (1494)'de Papa tarafından zehirlenerek öldürülmesi, 904 (1498) yılında İstanbul'da yaşanan deprem sonrasında kentin yarısının zarar görmesi, padişahın oğlu Selim tarafından tahttan zorla indirilmesi (Ali Nazima, 1302: 13-14).

Ermenistan, Kürdistan, Şam, Mısır ülkelerinin ele geçirilmesi, 920 (1514)'de İsmail Şah'ın yenilerek Tebriz kentinin zapt edilmesi, 923 (1517)'te Mısır'ın yenilgiye uğratılması ve sonrasında Selim'e Hadimü'l- Haremeyn-i Şerefeyn unvanı verilmesi, 924 (1518)'te Barbaros Hayrettin Paşa'nın Cezayir ile birlikte Osmanlı Devleti'ne katılması, padişahın şirpençe nedeniyle Çorlu'da vefat etmesi*"Dokuzuncu Pad-şahPad-şah Yavuz Sultan Selim bin Sultan Beyazıd-ı Sani"* başlığı altında ele alınan olaylardır (Ali Nazima, 1302: 15).

"Onuncu Pad-şah Kanuni Sultan Süleyman bin Sultan Selim-i Evvel" başlıklı bölümde ise Macaristan kilidinin açılması için 928 (1521)'de Belgrad'ın ele geçirildiği, Şarlken'in Fransa hükümdarını esir etmesiyle istenen yardım karşılığında donanmanın Fransa'ya gönderildiği, 929 (1522)'da Rodos'un zapt edildiği, 935 (1528)'te Budin'in Nemçelilerden alındığı, 936 (1529)'da Viyana'nın kuşatıldığı, 941 (1534)'de Bağdat'ın ele geçirildiği, İstanbul'da Selimiye, Süleymaniye camilerinin yaptırıldığı, Konya'da

Celalettin-i Rumi Türbesi gibi yapıların inşası ve padişahın bizzat çıktığı on üç seferden zaferle döndüğü konu edilmiştir (Ali Nazima, 1302: 16-17).

976 (1568)'da Sina Yarımadası'nın ele geçirilmesi, 978 (1570)'de Kıbrıs'ın işgal edilmesi ama 979 (1571)'da bu duruma tepki gösteren Venedik, İspanya, İtalya ve Malta gemilerinden oluşan Hıristiyan donanmasının İnebahtı'da Osmanlı donanmasını bozguna uğratması, 980 (1572)'de Osmanlıların İspanyolları Tunus'tan çıkartarak Tunus'u ve Trablus'u işgal etmeleri ve Edirne'de Selimiyye Camisi'nin inşası *"On Birinci Pad-şah Sultan Selim-i Sani bin Sultan Süleyman-ı Kanuni"* döneminin önemli olaylarıdır (Ali Nazima, 1302: 17-18).

Şekil 2. Haritalı Küçük Tarih-İ Osmani Adlı Kitapta Fatih Sultan Mehmed Dönemini Gösteren Sayfalar

١٢ خريطه‌لى

ترك ايده‌رك كنديسى مغنيساده كوشهٔ عزلتى اختيار ايتمش ايسه‌ده (٨٤٩) ده تكرار تخته جلوس ايله وارنه‌ده مجارلر ايله شدتلى بر محاربه ايتمشدر .

خ — مشاراليه نره‌ده وفات ايتمشدر ؟

ش — مشاراليه (٨٥٥) سنه‌سى ادرنه‌ده وفات ايتمشدر .

يدنجى پادشاه

فاتح سلطان محمد ثانى بن سلطان مراد ثانى

خواجه — سلطان محمد حضرتلرى هانكى تاريخده جلوس ايتمشدر ؟

شاكرد — سلطان محمد حضرتلرى پدرلرينك وفاتى اوزرينه ايكنجى دفعه اوله‌رق (٨٥٥) تاريخنده جلوس ايتمشدر .

خ — مشاراليه حضرتلرى استانبولى هانكى تاريخده ونه صورتله فتح ايله‌مشدر ؟

ش — مشاراليه حضرتلرى تخته جلوسلرنده قره دكز بوغازينى كسمك ايچون اناطولى حصارى قارشوسنده روم ايلى حصارينى بنا ايدوب لوازم حربيه‌يى ادرنه‌ده ترتيب واكمال ايتدكدن صكره (٨٥٧) سنه‌سى اوائلنده ايكى يوز بيك قدر عسكرله قسطنطينيه‌يى يعنى استانبولى قوشاتدى وباغچه قپوسى ايله غلطه آراسنه زنجير چكلمش اولديغندن دونمايى حليج درسعادته صوقه‌ماديغندن غلطه‌ده بولنان جنوبزليلر ايله اتفاق ايده‌رك طونه باغچه واوق ميدانندن قره‌دن قزاقلر ايله قاسم پاشا دكزينه بركيجه‌ده يتمش عدد قدرغه ايندردى واللى اوچ كون محاصره‌دن صكره ٣٠ جمادى الاولى سنه ٨٥٧ تاريخنده استانبولك فتحنه ميسر اولدى .

خ — مشاراليه دها نره‌لرى فتح ايله‌دى ؟

ش — مشاراليه (٨٦٤) ده يونانستانى واكا تابع اولان اطه‌لرى كاملاً

١٣ كوچك تاريخ عثمانى

استيلا ايله موره اسميله بر ولايت عثمانيه تشكيل؛ (٨٦٥) تاريخنده بولى‌يى، سينوبى، طرابزونى ضبط ايله‌دى . (٨٦٨) ده بوسنه الكاسى تصرف عثمانيانه كچيرلديكى كبى (٨٨٠) دده قريم شبه جزيره‌سنى تحت اطاعته ادخال ايله‌دى .

خ — فاتح سلطان محمد نصل ذات ايدى ؟

ش — فاتح سلطان محمد آلتى لسان ايله تكلم ايدر بر ذات عالى قدر اولوب علوم ومعارف اربابنه فوق العاده حرمت ايله‌ديكى جهتله عهد سلطنتنده بيكلرله كتابلر تأليف اولنمشدر .

خ — نه كبى شيلر بنا ايله‌مشدر ؟

ش — جامع ومدرسه كبى پك چوق بنالر ياپدرمش ايسه‌ده باشليجه‌لرى فاتح وايوب جامعلريله اسكى ويكى سرايلر وروم ايلى حصاريدر .

خ — فاتح سلطان محمد هانكى تاريخده وفات ايتمشدر ونره‌ده مدفوندر ؟

ش — فاتح سلطان محمد (٨٨٦) سنه‌سى وفات ايتمش وانشا ايتدرمش اولدقلرى جامع شريف قربنده تربه‌لرينه دفن اولنمشدر .

سكزنجى پادشاه

بايزيد ثانى بن فاتح محمد خان ثانى

خواجه — سلطان بايزيد هانكى تاريخده جلوس ايتمشدر ؟

شاكرد — سلطان بايزيد (٨٨٦) تاريخنده جلوس ايتمشدر .

خ — تخته جلوسنده نه اولمشدر ؟

ش — تخته جلوسنده علم وذكاسى حسبيله برادرندن زياده توجه عمومى‌يى قازانمش اولان سلطان محمدك ديكر اوغلى سلطان جم قونيه ولايتنده سلطنت ادعاسيله برادرى عليهنه قيام ايده‌رك بروسه‌يه قدر بورومش

Şekil 3. Haritalı Küçük Tarih-İ Osmani Adlı Kitapta Fatih Sultan Mehmed Dönemini Gösteren Sayfaların Transkripsiyonu

Hoca. Sultan Mehmet hazretleri hangi tarihte cülus etmiştir?

Şakirt. Sultan Mehmet hazretleri pederlerinin vefatı üzerine ikinci defa olarak 855 tarihinde cülus etmiştir.

H. Müşarünileyh hazretleri İstanbul'u hangi tarihte ve ne suretle fetih eylemiştir?

Ş. Müşarünileyh hazretleri taht-ı cülusunda Karadeniz boğazını kesmek için Anadolu Hisarı karşısında Rumelihisarı'nı bina edip levazım-ı harbiyeyi Edirne'de tertip ve ikmal eyledikten sonra 857 senesi elindeki iki yüz bin kadar askerle Konstantiniyye yani İstanbul'u kuşattı ve Bahçekapı'sı ile Galata arasına zincir çekilmiş olduğundan donanmayı Haliç'e sokamadığından Galata'da bulunan Cenevizlilerle İttifak ederek Dolmabahçe ve Okmeydanı'ndan karadan kızaklar ile Kasımpaşa denizine bir gecede yetmiş adet kadırga indirdi ve elli üç gün muhasaradan sonra 90 cemaziyülevvel sene 857 tarihinde İstanbul'un fethine müyesser oldu.

H. Müşarünileyhe daha nereleri fetih eyledi?

Ş. Müşarünileyh 864 de Yunanistan'ı ve ona tabi olan adaları kâmilen istila ile mora ismiyle bir vilayet-i Osmaniye teşkil etti. 865 tarihinde Bolu, Sinop taraflarını zapt eyledi. 868'de Bosna ülkesi tasarruf-ı Osmaniye geçirildiği gibi 880'de de Kırım şehri ceziresini taht-ı itaate ithal eyledi.

H. Fatih sultan Mehmet nasıl zat idi?

Ş. Fatih sultan Mehmet altı lisan ile tekellüm eder bir zat-ı ali-i kadir olup ulum ve maarif erbabına fevkalade hürmet eylediği cihetle ahd-ı saltanatında binlerle kitaplar telif olunmuştur.

H. Ne gibi şeyler bina eylemiştir?

Ş. Cami ve medrese gibi pek çok binalar yaptırmış ise de başlıcaları Fatih ve Eyüp camileri ile eski ve yeni saraylar Rumeli hisarıdır.

H. Fatih Sultan Mehmet hangi tarihte vefat etmiştir ve nerede medfundur?

Ş. Fatih sultan Mehmet 886 senesi vefat etmiş ve inşa ettirdiği cami-i şerif karibinde türbelerine defn olunmuştur.

"On İkinci Pad-şah Sultan Murad-ı Salis bin Sultan Selim-i Sani" başlığı altında irdelenen noktalar ise şunlardır: 986 (1578) Çıldır Muharebesi sonrasında doğu topraklarının güvence altına alınması, Avusturyalılar ile savaşılması ve ilk kez İngiltere ile ticaret anlaşması imzalanması, Sokullu Mehmed Paşa'nın ölümündeb sonra sadaret makamının ve iç işlerin düzensizleşmesi. Bu bölümün hemen ardından gelen *"On Üçüncü Pad-şah Sultan Mehmed-i Salis Bin Murad-ı Salis"* başlıklı bölümde ise Mişel isimli bir Eflaklının isyan ederek Tuna'yı aşması ve Rusçuk'u ateşe vermesi, padişahın bizzat sefere çıkarak Macaristan'da Nemçelileri yenilgiye uğratıp Eğri Kalesi'ni zapt etmesi ve İranlılara savaş açılması gibi olaylar değerlendirilmiştir (Ali Nazima, 1302: 18-19).

On dördüncü padişah olup on dört yaşında padişah olan ve on dört sene saltanat süren I. Ahmed'i anlatan *"On Dördüncü Pad-şah Sultan Ahmed-i Evvel bin*

Sultan Mehmed-i Sani" başlıklı bölümde Kuyucu Murad Paşa önderliğinde Macaristan'a gönderilen ordunun uzun soluklu bir savaşa girişmesi ve bu savaş sonrasında Macaristan'ın her sene düzenli verdiği verginin af edilmesi, Anadolu'da başlayan Celali ve Sipahi tahriplerini sonlandırabilmek için Kuyucu Murad Paşa'nın Üsküdar'dan çıkıp bütün Anadolu boyunca yol alması, ele geçirdiği isyankârları kuyulara atarak öldürmesi, İran Şahı Abbas üstüne asker gönderilmesi ve altı minareli Sultan Ahmed Camisi'nin yaptırılması gibi konulara odaklanılmıştır (Ali Nazima , 1302: 20-21).

"On Beşinci Pad-şah Sultan Mustafa bin Sultan Mehmed-i Salis" başlıklı bölümde önemli bir olayın olmadığı not düşüldükten sonra *"On Altıncı Pad-şah Sultan Osman-ı Salis bin Sultan Ahmed-i Evvel"* başlıklı bölümde şunlar irdelenmiştir: Eflak ve Boğdan voyvodalarını isyana teşvik eden Lehistan'a 1029 (1619)'da harp ilan edilmesi, bizzat sefere katılan padişahın 1030 (1620) yılında Hotin Kalesi'ni kuşatması ancak yeniçerilerin itaatsizliği nedeniyle herhangi bir başarı kazanılamayarak İstanbul'a geri dönülmesi, sert geçen kış nedeniyle Haliç'in üstünün Dersaadet'ten Üsküdar'a yürüyerek geçilecek kadar donması (Ali, 1302: 21-23).

Rumeli ve Anadolu'da isyanlar bastırılmaya çalışılırken Şah Abbas'ın Bağdat'ı zaptı nedeniyle padişahın 1045 (1635)'te bizzat sefere çıkıp Konya, Kayseri, Sivas, Erzurum havalisinden hareketle Revan Kalesi'nin ele geçirilmesi, bir süre sonra Azerbaycan'ın yağmalanması, 1048 (1638)'de sonunda Bağdat'ın tekrar ele geçirilmesi, bu dönemde İstanbul'da bulunan kahvehanelerin kapatılması *"On Yedinci Pad-şah Sultan Murad-ı Rabi bin Sultan Ahmed-i Evvel"* başlığında değerlendirilen olaylardır. *"On Sekizinci Pad-şah Sultan İbrahim bin Sultan Ahmed-i Evvel"* başlıklı bölümde ise Girit Adası'nın kuşatıldığı, elli günlük süre içinde Hanya Kalesi'nin ele geçirildiği ancak 25 yılda adanın Osmanlı topraklarına katılabildiği anlatılmaktadır. (Ali Nazima, 1302: 23-25).

Kitapta bir kadının ele alındığı tek bölüm olan *"On Dokuzuncu Pad-şah Avcı Sultan Mehmed-i Rabi bin Sultan İbrahim"* başlıklı bölümde ise padişahın tahta geçişi sonrasında Avrupa'dan, Hindistan'dan, Özbekistan'dan, İran'dan tebrik için elçilerin geldiği, Sultan Ahmed'in eşi olan Kösem Mahpeyker Sultan'ın gelirlerinin çoğunu hayır işlerine ayırdığı, padişahın Hüdavendigar vilayetindeki isyana karşı askerler gönderdiği, Osmanlı sınırlarına dayanan Venedik donanmasının Bozcaada'yı işgali karşısında görevlendirilen Köprülü Mehmed Paşa'nın Venediklileri yenilgiye uğrattığı,

Erdel, Eflak ve Boğdan'da ortaya çıkan eşkıyaların üstüne asker gönderildiği bahsedilen olaylardır (Ali Nazima, 1302: 25-27).

"Yirminci Pad-şah Sultan Süleyman-ı Sani bin Sultan İbrahim" başlıklı bölümde Köprülüzade Fazıl Mustafa Paşa'nın Nemçelileri Tuna'nın öbür tarafına sürdüğü, İstanbul'da güçlü bir vebanın ortaya çıktığı ve kilise binası için Hıristiyanlara ruhsat verildiği gibi olaylar konu edinirken *"Yirmi Birinci Pad-şah Sultan Ahmed-i Sani bin Sultan İbrahim"* başlıklı bölümde Köprülü Fazıl Mustafa Paşa'nın Varadin Kalesi'ne yürürken Salankamen Muhaberesi'nde ölmesi üzerine Nemçeliler'in Belgrad'ı, Venedikliler ise Sakız Adası'nı ele geçirmeleri, İngiltere'nin ve Hollanda'nın araya girmesiyle Osmanlı Devleti'nin anlaşmaya yanaşması ve İstanbul'da iki ay içinde iki kez büyük yangın yaşanması ele alınan noktalardır (Ali Nazima, 1302: 27-28).

Venedikliler Sakız Adası'ndan, Nemçeliler Sırbistan'dan kovulduktan sonra Büyük Petro Azak Kalesi'ni Venedikliler ise Mora'yı ele geçirince 1110(1699) yılında İngiltere ve Hollanda'nın aracılığıyla Karlofça Antlaşması'nın imzalanması, bu antlaşmayla Macaristan için vergi alınmamasına, Mora ve Dalmaçya kıyılarının Venediklilerde kalmasına, Azak Kalesi'nin Rusya'ya bırakılmasına karar verilmesi, XIV. Loui tarafından gönderilen Fransız elçisinin padişahın huzuruna çıkarken kılıcını teslim etmemesi nedeniyle görüşmenin gerçekleşmemesi *"Yirmi İkinci Pad-şah Sultan Mustafa-i Sani bin Sultan Mehmed-i Rabi"* başlığı altında ele alınan noktalardır (Ali Nazima, 1302:29-30).

"Yirmi Üçüncü Pad-şah Sultan Ahmed-i Salis bin Sultan Mehmed-i Rabi" başlığında ele alınanlar ise şu şekildedir: Rusya ve Venedikliler ile yapılan muharebeler sonrasında Prut Nehri civarında Rusya ordusu basılarak Deli Petro kuşatılmış, Baltacı Mehmed Paşa'nın buyruğu ile serbest kalmış, 1125 (1713)'te Azak Kalesi geri alınmış, 1127 (1715)'de Venediklilerin işgal ettiği yerler kurtarılmış, bu başarılar sonrasında Venedikliler ile Nemçeliler birleşmiş, savaş sonrasında imzalanan Pasarofça Antlaşması ile Preveze ve Dönice Kaleleri Venediklilere, Eflak ve Sırp arazileri Nemçelilere bırakılmış, ilk kez olarak Paris'e Yirmi Sekiz Çelebi Mehmed Efendi elçi olarak gönderilmiştir (Ali Nazima, 1302: 30-31).

"Yirmi Dördüncü Pad-şah Sultan Mahmud-ı Evvel bin Sultan Mustafa-i Sani" adlı bölümde ise Acem hükümdarı Nadir Şah ile savaşılırken Rusya ve Avusturya'nın saldırması üzerine ordunun hızla batıya yönelmesi Prut Nehri civarında Rusya'nın, Tuna Nehri sahalarında Avusturya'nın yenilgiye uğratılması, imzalanan antlaşma ile

Belgrat başta olmak üzere Sırbistan ve Eflak civarlarında kaybedilen toprakların bir kısmının tekrar kazanılması, padişahın pek çok cami, kütüphane ve kışla yaptırması gibi noktalar irdelenmiştir (Ali Nazima, 1302:32-33).

Hiçbir muharebenin yapılmadığı III. Osman dönemini konu edinen *"Yirmi Birinci Pad-şah Sultan Osman-ı Salis bin Sultan Mustafa-i Salis" başlıklı* bölümde 1169 (1755)'da İstanbul'da iki büyük yangının meydana geldiği ve Nur-ı Osmaniyye Camisi'nin inşa edildiği anlatılırken *"Yirmi Altıncı Padişah Sultan Mustafa-i Salis bin Sultan Ahmed-i Salis"* başlıklı bölümde yeniçerilerin itaatsizliği nedeniyle Rusya'nın 1183 (1769)'te Varna'ya kadar ulaşıp Kırım'ı istila ettiği, İstanbul'da büyük bir deprem meydana geldiği belirtilmiştir. (Ali Nazima, 1302: 33-35).

1188 (1774) tarihinde Küçük Kaynarca Antlaşması'nın imzalanması, bu antlaşma ile Rusya'nın gemilerini serbestçe Osmanlı denizlerinde dolaştırabilmesi, Azak Kalesi'nin ve Beserebya'nın Rusya'ya teslim edilmesi, bir süre sonra Rusya'nın Kırım Hanlığını topraklarına kattığını açıklaması gibi olaylar *"Yirmi Yedinci Pad-şah Sultan Abdülhamid bin Sultan Ahmed-i Salis"* başlığı altında değerlendirilmiştir (Ali Nazima, 1302: 35-36).

"Yirmi Sekizinci Pad-şah Sultan Selim-i Salis bin Sultan Mustafa-i Salis" başlığı altında konu edinen olaylar ise şu şekildedir: Rusya ve Avusturya ile yapılan muharebe sonrasında 1205 (1790) yılında Yaş Antlaşması'nın imzalanmasıyla düşmanın Tuna Nehri'nin ötesine çekilmesi, 1213 (1798)' te Napolyon'un Mısır'ı işgal etmesi, 1216 (1801)'da İngilizlerin Çanakkale Boğazı'ndan geçerek İstanbul'u tehdit etmesi ama bunda başarılı olamayıp geri çekilmesi, Avrupa usulüne göre kışla, tophane, humbarahane, hendeshane açılması, Nizam-ı Cedid ordusunun oluşturulması (Ali Nazima, 1302: 36-37).

"Yirmi Dokuzuncu Pad-şah Sultan Mustafa-i Rabi bin Sultan Hamid-i Evvel" başlıklı bölümde önemli herhangi bir olayın meydana gelmediğinden bahsedilirken *"Otuzuncu Pad-şah Gazi Sultan Mahmud-ı Sani bin Sultan Hamid-i Evvel"* başlıklı bölümde İngiltere ile barış yapıldığı, Sırbistan'da düzen oluşturulduğu, Kölemenlerin gücünün kırıldığı, Tepedenli Ali Paşa'nın isyanının bastırıldığı, Mısır valisi Mehmed Ali Paşa ile muharebe edildiği, 1241 (1825) yılında yeniçerilerden askerliğe kabiliyeti olanlardan Eşkinci Ocağı oluşturulduğu bir süre sonra da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırıldığı, 1245 (1829)'te kıyafetlerin düzenlendiği, karantina usulünün getirildiği, bir tıp mektebinin kurulduğu anlatılmaktadır (Ali Nazima, 1302: 37-39).

"*Otuz Birinci Pad-şah Sultan Abdülmecid bin Sultan Mahmud-ı Sani"* başlıklı bölümde ise sadece Abdülmecit'in tahta çıkış ve ölüm tarihleri verilmiştir. Kitapta II. Abdülhamid'e kadar olan diğer padişahlardan bahsedilmemiş, Hitame başlıklı bölümde II. Abdülhamid övülerek inşa ettiği demiryolları, açtığı okullar ve yaptırdığı, tamir ettirdiği camiler, tekkeler anlatılmıştır (Ali Nazima, 1302: 39-40).

Şekil 4. Haritalı Küçük Tarih-i Osmani Adlı Eserin Haritası

Hülasa-i Tarih-i Osmani Adlı Kitabın Biçimsel Özellikleri

İnceleyeceğimiz ikinci kitap olan "*Hülasa-i Tarih-i Osmanî"* adlı eser II. Abdülhamid'in iktidarının son yıllarına doğru tarih dersine iptidailerde nasıl yaklaşıldığına dair bir çerçeve çizmektedir. Kısaltılarak zararsızlaştırılmış bu eser, öğrenciler için yeterli görülmüştür ancak yeterliliğin sınırını belirleyen gene büyük adamların kaynağı olan hanedandır. Rumi 1322 (1906)'de ikinci baskısı yapılan "*Hülasa-i Tarih-i Osmanî"*[8] adlı çalışmanın yazarı Hüseyin Hıfzı'dır. İlkokul çağındaki öğrenciler için yazılan kitap kırk sekiz sayfadan oluşmakta olup oldukça kısa bir anlatıma sahiptir. Zaten kitabın yazarı da düştüğü bir notla eserin kısa yazılmasının nedenini şu şekilde açıklamaktadır. *"(Hülasa-i Tarih-i Osmanî)'yi mekatib-i İbtidâiyyede*

[8] Eserin ilk sayfasında verilen bilgiler şu şekildedir: " Hüseyin Hıfzı, Maarif Nezaret-i Celiliyesinin Ruhsatı ile Tab Olunmuştur. Şirket-i Mürettebiye Matbaası-Bab-ı Ali Caddesinde Numara 52, Dersaadet.

ilk târih okumağa başlayan şâkirdâna[9] suhûlet[10] olmak içün yazdım. Kitab pek muhtasardır.[11] Bununla beraber muhteviyâtı[12] târîh okumağa yeni başlayan çocuklara kâfidir[13]" (Hüseyin Hıfzî, 1322: 2). Yazarın buraya ifade başlığı altında düştüğü nottan anladığımız üzere ikinci baskı birinci baskının yeniden gözden geçirilmesiyle yazılmış, ancak eklenen bazı listelerle öğrenciler için daha yararlı kılınmıştır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 2). *"Haritalı Küçük Tarih-i Osmani"* ile karşılaştırdığımızda *"Hülasa-i Tarih-i Osmaniye"* daha fazla özen gösterilmiştir. *"Haritalı Küçük Tarih-i Osmani'de"* olduğu gibi *"Hülasa-i Tarih-i Osmani'de* de benzer sorulardan ve cevaplardan oluşan bir soru-cevap tekniği kullanılmıştır. Ancak *"Hülasa-i Tarih-i Osmani'yi"* bu noktada farklı kılan belli bir düzende izleyen sorular ve her başlığın altına yerleştirilen *"Vukuat-ı Meşhure"* adlı tablolardır. Bu tablolar soru-cevap tekniği ile belletilen konunun kronolojik özetini verip, öğrencinin konuları ve tarihleri tekrar etmesini sağlamaktaydı.

Şekil 5. Hülasa-i Tarih-i Osmanî'nin Kapak Sayfası

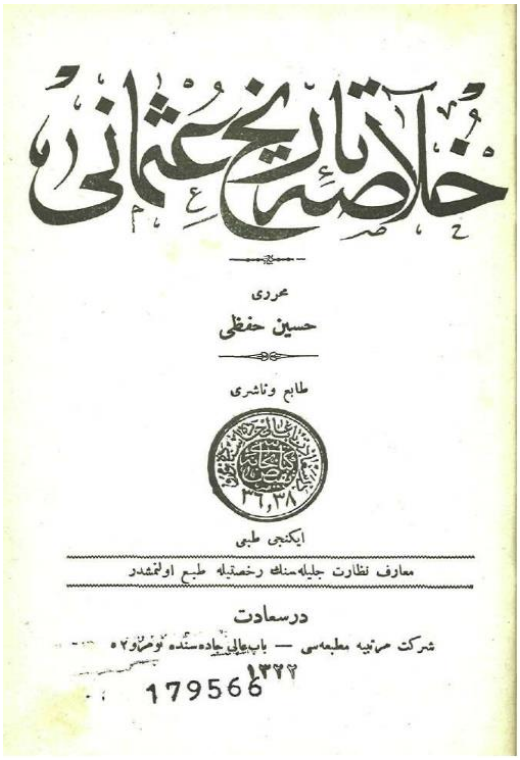

[9] Talebeler

[10] Kolaylık

[11] Kısa

[12] İçerik

[13] Yeterli

Tıpkı *"Haritalı Küçük Tarih-i Osmani'de"* olduğu gibi *"Hülasa-i Tarih-i Osmani'de"* de hanedan merkezli büyük adamlardan yola çıkan bir anlatımdan hareket edilmiş, dönemin hükümdarı II. Abdülhamid'e gösterilen derin saygı kitabın girişine yansıtılmıştır. (Hüseyin Hıfzî, 1322: 3). Öğrencilere kısaca Osmanlı saltanatını ve bu saltanatın önemli olaylarını tanıtmayı hedefleyen çalışma, belli bir sistematik izlemektedir. Eserde Kayı Han kabilesi hakkında genel bir bilgi verildikten sonra Abdülaziz'e kadar Osmanlı padişahları hakkında aynı sorular sorularak soru-cevap yöntemi kullanılmaktadır. İlk soru padişahın doğum tarihi ve doğum yerini vermeyi amaçlayan padişahın kim olduğu sorusudur. İkinci soru ise hangi tarihte ve kaç yaşında padişah olunduğuna odaklanmaktadır. Padişahın hangi tarihte ve kaç yaşında vefat ettiği sorusu ise üçüncü sorudur. Dördüncü soruda ise kaç sene padişahlık yaptığına ve nerede yattığına yanıt aranmaktadır. Ancak bu soruların haricinde her padişah anlatılırken iki başlık daha kullanılmıştır. Bu başlıklardan ilki *"vakayi-i meşhure"* adını taşımakta olup padişahın dönemindeki önemli olaylar hakkında kısaca bilgi vermektedir. *"Vukuat-ı meşhure"* isimli ikinci başlıkta ise padişahın doğumundan ölümüne geçen sürede dönemin önemli olayları padişah merkezde olmak üzere kronolojik şekilde tablo içerisinde anlatılmaktadır. Bu çerçevede kitabı bu iki bölümden hareketle özetlemek ve değerlendirmek daha yararlı olacaktır kanaatindeyiz.

Şekil 6. Hüseyin Hıfzı'nın Hülasa-İ Tarih-İ Osmanî'yi Hangi Amaçla Yazdığını Anlattığı İfade Başlıklı Bölüm.

افاده

(خلاصهٔ تاریخ عثمانی) یی مکاتب ابتدائیه‌ده ایلك تاریخ اوقومغه باشلایان شاگردانه سهولت اولمق ایچون یازدم . کتاب پك مختصردر بونکله برابر محتویاتی تاریخ اوقومغه یکی باشلایان چوجقلره کافیدر .

ایکنجی طبعی مناسبتیله بر دها نظر تدقیقدن کچیریلوب بعض جدوللر علاوه ایدیلهرك طلبه‌نك استفاده‌سنه بر قات دها خدمت ایدلمشدر .

جناب حق ولی النعمت یمنتمز پادشاه معارفپرور افندمز حضرتلرینی الی آخر الدوران اریکه پیرای شوکت وشان بیورسون آمین .

حسین حفظی

Hülasa-i Tarih-i Osmani'de Vakayi-i Meşhure ve Vukuat-ı Meşhure Bölümlerinde Anlatılan Olaylar

Eserde Osmanlı padişahlarının kökeninin Kayı Han kabilesinin reisi Süleyman Şah bin Kaya Alp'e dayandığı, Kayı Han kabilesinin Horasan taraflarında yaşarken Tatar Cengiz Han'ın ortalığı yakıp yıkmasından dolayı Erzincan'a göç ettiği, tekrar Horasan'a dönmek isterken Süleyman Şah'ın Fırat Nehri'nde boğulması nedeniyle çıkan ihtilafta ikiye ayrılan kabilenin dört yüz hanelik kısmının Ertuğrul Bey kumandasında Erzurum'a geri döndüğü anlatılmaktadır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 5).

Erzurum'da Sultan Alâeddin'in tarafını tutarak Tatar ordusunun yenilmesini sağladıklarından Ertuğrul Bey ve yanındakiler Söğüt'e yerleştirilmiş, onun vefatından sonra Osman Bey kabilenin reisi olmuştur. Kendisine 688 (1289) 'de sancak ve davul verildikten on bir sene sonra Selçuklu Devleti yıkılınca Osmanlı Beyliği ortaya çıkmıştır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 6). Eserde Sultan Osman Gazi zamanında yaşanan önemli olaylar, Yenişehir'in başkent yapılması, Yarhisar, Karacahisar, Bilecik ve Lefke'nin ele geçirilmesi, Mihayiliç hâkimi Köse Mihail'in Müslüman olması ve 726 (1325) yılında Bursa'nın fethedilmesidir (Hüseyin Hıfzî, 1322: 7).

Sultan Orhan bin Osman Gazi döneminde Bursa'nın başkent yapılması, abisi Alâeddin Paşa'yı vezir olarak ataması ve onun çabaları ile 729 (1328)'da ilk Osmanlı parasının basılması, düzenli piyade ve süvari birliklerinin oluşturulması, Karesi Beyliği, İzmit ve İznik'in ele geçirilmeleri, 758 (1356) yılında Süleyman Paşa'nın kırk-elli kişilik bir birlikle Çanakkale'den Gelibolu'ya geçmesi, 760 (1358)'ta Gelibolu, Tekfur Dağı ve Bolayır'ın alınması, Süleyman Paşa'nın evde gezerken 760'ta attan düşüp ölmesi esere göre dönemin olaylarıdır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 8).

Sultan Murad Hüdavendigar Hazretleri bin Orhan Gazi döneminin olayları genişçe anlatılmıştır. Bu çerçevede onun döneminin önemli olayları şu şekildedir: Tahta çıkışı sırasında ayaklanan Karamanoğullarını yenilgiye uğratması, 762 (1360)'de Ahilerden Ankara'yı alması, Çandarlı Kara Halil Efendi'yi 763 (1361)'te kazasker olarak atadıktan sonra vezir tayin etmesi, 766 (1364) 'da Rum İmparatorluğu'ndan Edirne'yi alarak başkent yapması, unvanını bıraktığı Bursa'nın Hüdavendigar vilayeti olarak anılması, Bulgaristan'ı ele geçirmesi, Macar, Sırp, Eflak krallıklarının ordusunu 767 (1365) 'de Sırpsındığı'da yenilgiye uğratması, 791 (1389) yılında Kosova muharebesinde galibiyet kazandıysa da muharebe meydanını

gezerken Miloş Obiliç adlı yaralı bir Sırplı tarafından öldürülmesi, tuğra ve sancakların şeklinin onun zamanında geliştirilmesi (Hüseyin Hıfzî, 1322: 10).

Yıldırım Sultan Beyazıd Han bin Hüdavendigar hakkında bahsedilen olaylarsa şunlardır: Sırpların Osmanlı himayesine alınmaları, İstanbul'un vergiye bağlanması, Rumlardan 794 (1391)'te Alaşehir'in alınması ve Konya'nın zapt edilmesi, 796 (1393)'da Anadolu Hisarı'nın yaptırılması, İstanbul'da bir Müslüman mahallesinin kurdurulması, Hıristiyanların ordusunun 797 (1394)'de Niğbolu'da oldukça süratli bir şekilde yenilgiye uğratılması, bu galibiyet sonrasında kendisine Sultan-ı Mülk el-Rum unvanının verilmesi, Asya'dan gelen Tatar Hanı Topal Timur'un Sivas'ı talan etmesi sonrasında Ankara yakınlarında 804 (1402)'te üç yüz bin askeri aile yedi yüz bin askerlik ordusuna karşı savaşılması. (Hüseyin Hıfzî, 1322: 12).

Venediklilerle yapılan deniz muharebesi sonrasında 816 (1413)'da Venedik antlaşmasının yenilenmesi, Karamanoğullarının 818'de yenilgiye uğratılması, ismini dede sultan koyan Simavoğlu Şeyh Bedreddin ile arkadaşları Torlak Kemal ve Börülce Mustafa'nın 823 (1420)'te öldürülmeleri, kendisini Ankara Savaşı'nda kaybolan Şehzade Mustafa Çelebi olarak gösteren Düzme Mustafa'nın yenilerek Limni adasında hapsettirilmesi Ankara savaşı sonrasında dağılan Osmanlı Devleti'ni toparlayan *Çelebi Sultan Mehmed Han bin Sultan Bayezıd Han-ı Evvel* döneminin önemli olaylarıdır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 14).

Kitapta *Sultan Murad-ı Sani bin Çelebi Sultan Mehmed Han* dönemi hakkında verilen önemli olaylar ise şu şekildedir: Limni'den salıverilen Düzme Mustafa'nın etrafına topladığı serseriler ile isyan etmesi; ama yakalanıp 826 (1422)'da Edirne'de idam edilmesi. Menteşe ve Germiyan hükümdarlarının vefatı sonrasında memleketlerinin 830 (1426) 'da Osmanlı Devleti'ne katılmaları, hükümdarın tahtı oğluna bırakıp Manisa'ya çekilmesi, On dört yaşında Sultan Mehmed'in tahta çıkmasıyla pek çok karışıklık meydana gelmesi, 847 (1444) tarihli Varna Savaşı nedeniyle Sultan Murad'ın yeniden tahta geçip Hıristiyanları yenilgiye uğratması. 852 (1448) 'de Hünyadi'nin bütün Avrupa'yı kışkırtması ile yaşanan Kosava Savaşı'nda yine Osmanlıların galip gelmesi (Hüseyin Hıfzî, 1322: 15).

Fatih Sultan Mehmed Han-ı Sani bin Sultan Murad Han hakkında anlatılan önemli olaylar ise önceki padişahlara göre kısadır. Aslında buradan itibaren anlatım kısalmaya başlamıştır. Bu çerçevede Fatih Sultan Mehmed'in Rumeli Hisarı'nı yaptırması, gemileri karadan dolaştırıp Balat önüne indirmesi, İstanbul'u 53 gün

kuşattıktan sonra 857 (1453) yılında alması, Fatih unvanını alıp İstanbul'u başkent yapması, 868 (1463) 'de Bosna ve Hersek'i alması, 880 (1475)'de Kırım'ı Osmanlı topraklarına katması, Atina, Trabzon, Eflak ve Midilli'yi alıp Uzun Hasan'ı yenilgiye uğratması döneminin önemli olaylarıdır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 16).

Endülüslerin istediği yardım nedeniyle 892 (1486)'de İspanya'ya yardım gönderilmesi, Arnavutluk ve Tepeden Kalesi'nin 898 (1492)'de İtalyanlardan alınması ve 904 (1498)'te Ruslarla ilk kez ilişki kurulması *Sultan Beyazıd Han-ı Sani bin Fatih Sultan Mehmed Han* döneminin önemli olaylarıdır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 18). *Yavuz Sultan Selim Han-ı Evvel bin Beyazıd Han-ı Sani* döneminde ise 920 (1514)'de Çaldıran Savaşı ile Acemlerin yenilgiye uğratılması, 923 (1517)'te Mısır'ın alınıp hazinesinin zapt edilmesi, Halep'te okunan hutbede Hadimü'l-haremeyn unvanını alması ve hilafetin Osmanlılara geçmesi önemli olarak gösterilen olaylardır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 20-21). 928 (1521)'de Belgrat Kalesi'nin ve 929 (1522)'da Rodos adasının alınması, 932 (1525)'de Viyana'nın kuşatılması ancak kuşatmanın kış nedeniyle başarılı olmaması, 941 (1534)'de Bağdat'ın fethi, 945 (1538)'te Yemen'in ele geçirilmesi, Buhara Şahına asker gönderilmesi, pek çok kanun çıkartılması ve bizzat on üç tane sefere çıkması *Sultan Süleyman Han Kanuni bin Sultan Selim Han-ı Evvel'in* gerçekleştirdiği önemli olaylardır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 21).

Şekil 7. Hülasa-i Tarih-i Osmanî'nin Orhan Gazi Zamanını Anlatan Sayfaları

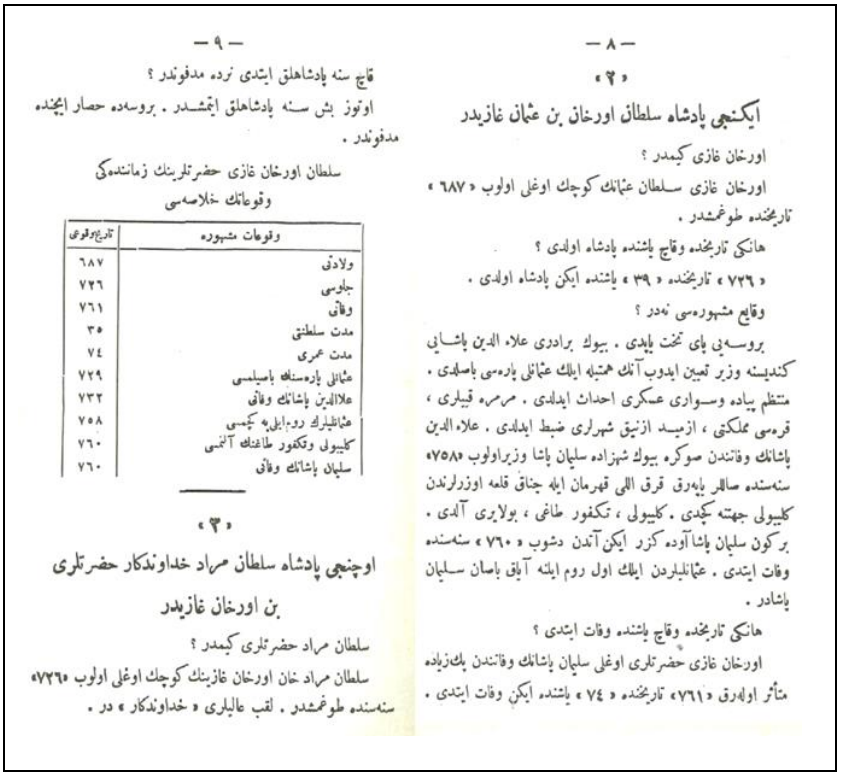

— ٨ —

« ٢ »

ایکنجی پادشاه سلطان اورخان بن عثمان غازیدر

اورخان غازی کیمدر ؟

اورخان غازی سلطان عثمانك کوچك اوغلی اولوب « ٦٨٧ » تاریخنده طوغمشدر .

هانکی تاریخده وقایع پاشنده پادشاه اولدی ؟

« ٧٢٦ » تاریخنده « ٣٩ » یاشنده ایکن پادشاه اولدی .

وقایع مشهورهسی نهدر ؟

بروسهیی پای تخت یاپدی . بیوك برادری علاء الدین پاشایی کندیسنه وزیر تعیین ایدوب آنك همتیله ایلك عثمانلی پارهسی باصلدی . منتظم پیاده وسواری عسکری احداث ایدلدی . مرمره قیلری ، قرهسی مملکتی ، ازمید ازنیق شهرلری ضبط ایدلدی . علاء الدین پاشانك وفاتندن صوکره بیوك شهزاده سلیمان پاشا وزیراولوب ٧٥٨ سنهسنده صالدر یایهرق قرق الکی قهرمان ایله جناق قلعه اوزرلرندن کلیبولی جهته کچدی . کلیبولی ، تکفور طاغی ، بولایری آلدی . برکون سلیمان پاشا آوده کزر ایکن آتدن دشوب « ٧٦٠ » سنهسنده وفات ایتدی . عثمانلیلردن ایلك اول روم ایلنه آیاق باصان سلیمان پاشادر .

هانکی تاریخده وقایع پاشنده وفات ایتدی ؟

اورخان غازی حضرتلری اوغلی سلیمان پاشانك وفاتندن بك زیاده متأثر اولهرق « ٧٦١ » تاریخنده « ٧٤ » یاشنده ایکن وفات ایتدی .

— ٩ —

قاچ سنه پادشاهلق ایتدی نرده مدفوندر ؟

اوتوز بش سنه پادشاهلق ایتمشدر . بروسهده حصار ایچنده مدفوندر .

سلطان اورخان غازی حضرتلرینك زمانندهکی وقوعاتك خلاصهسی

وقوعات مشهوره	تاریخ وقوعی
ولادتی	٦٨٧
جلوسی	٧٢٦
وفاتی	٧٦١
مدت سلطنتی	٣٥
مدت عمری	٧٤
عثمانلی پارهسنك باصیلمسی	٧٢٩
علاالدین پاشانك وفاتی	٧٣٢
عثمانلیلرك روم ایلیه کچمسی	٧٥٨
کلیبولی وتکفور طاغنك آلنمسی	٧٦٠
سلیمان پاشانك وفاتی	٧٦٠

« ٣ »

اوچنجی پادشاه سلطان مراد خداوندکار حضرتلری بن اورخان غازیدر

سلطان مراد حضرتلری کیمدر ؟

سلطان مراد خان اورخان غازینك کوچك اوغلی اولوب « ٧٢٦ » سنهسنده طوغمشدر . لقب عالیلری « خداوندکار » در .

Şekil 8. Hülasa-İ Tarih-İ Osmanî'nin Orhan Gazi Zamanını Anlatan Sayfaların Transkripsiyonu

İkinci Padşah Sultan Orhan Bin Osman Gazidir.
Orhan Gazi Kimdir?
Orhan Gazi Sultan Osman'ın küçük oğlu olup 687 tarihinde doğmuştur.
Hangi tarihte ve kaç yaşında padşah oldu?
726 tarihinde 39 yaşında iken padişah oldu.
Vakai-i Meşhuresi nedir?
Bursa'yı payitaht yaptı. Büyük biraderi Alaeddin Paşa'yı kendisine vezir tayin edip onun himmetiyle ilk Osmanlı parası basıldı. Muntazam piyade ve süvari askeri ihdas edildi. Marmara kıyıları, Karasi memleketi, İzmit, İznik şehirleri zapt edildi. Alaeddin paşanın vefatından sonra büyük şehzade Süleyman paşa vezir olup 758 senesinde sallar yaparak kırk elli kahraman ile Çanakkale üzerlerinden Gelibolu cihetine geçti. Gelibolu, Tekfur Dağı, Bolayiri aldı. Bir gün Süleyman Paşa evde gezer iken attan düşüp 760 senesinde vefat etti. Osmanlılardan ilk evvel Rumeli'ye ayak basan Süleyman Paşa'dır.
Hangi tarihte vefat ve kaç yaşında vefat etti?
Orhan Gazi hazretleri oğlu Süleyman Paşa'nın vefatından pek ziyade müteessir olarak 761 tarihinde 74 yaşında iken vefat etti.
Kaç sene padşahlık etti nerede medfundur?
Otuz beş sene padşahlık etmiştir. Bursa'da Hisar içinde medfundur.
Sultan Orhan Gazi Hazretleri Zamanındaki Vukuatın Hülasası:

Tarih-i Vukû	Vukûât-ı Meşhure
687/1288	Veladeti
726/1325	Cülusu
761/1359	Vefatı
35	Müddet-i Saltanatı
74	Müddet-i Ömrü
729/1328	Osmanlı Parasının Basılması
732/1331	Alaaddin Paşa'nın Vefatı
758/1356	Osmanlıların Rumeli'ye Geçmesi
760/1358	Gelibolu ve Tekfur Dağı'nın Alınması
760/1358	Süleyman Paşa'nın Vefatı

Sultan Selim Han-ı Sani bin Sultan Süleyman Kanuni döneminde ise şunlar yaşanmıştır: Kırım Hanı Devlet Kiray tarafından Moskova'nın talan edilmesi, 978 (1571)'de Kıbrıs'ın alınması, İnebahtı'da İspanya hükümetiyle yapılan deniz muhaberesinde önce yenilgi alındıysa da Kılıç Ali'nin kaptan-ı derya olmasıyla mağlubiyetin telafi edilmesi, Şeyhülislam Ebusuud'un vefat etmesi ve Ayasofya Caminin bir tarafı eğrildiğinden tamir edilmesi (Hüseyin Hıfzî, 1322: 22).

985 (1577)'te Portekizliler ile savaşılması, 986 (1577)'da Tiflis, Gürcistan ve Dağıstan'ın ele geçirilip, Acem askerinin perişan edilmesi, 987 (1578)'de Sokullu Mehmed Paşa'nın vefatı, Macaristan'da Palote ve Ras kalelerinin 1002 (1592)'de alınması ve 118 tane çocuğunun olması *Sultan Murad Han-ı Salis bin Sultan Selim-i Sani* döneminin önemli olaylarıdır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 23). *Sultan Mehmed-i Salis bin Sultan Murad-ı Salis* döneminde ise esere göre meydana gelen olaylar şehzadelerin valiliklerde kullanılması kuralının kaldırılması, 1005 (1595)'te Eğri ve 1009 (1600)'da Kanije Kalelerinin ele geçirilmeleri ve Nemçelilerin yenilgiye uğratılmalarıdır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 25).

Sultan Ahmed-i Evvel bin Sultan Mehmed-i Salis döneminde Acemlerle ve Almanlarla savaşılması, Anadolu'da Celaliler ile uğraşılması ve Tebriz'in 1020 (1611)'de alınması ve Zitvatorok Antlaşması'nın imzalanması önemli olaylardır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 26). *Sultan Mustafa Han-ı Evvel bin Sultan Mehmed-i Salis'in* tahtından feragat etmesiyle Sultan Osman'ın padişah olması Sultan Osman vefat edince tekrar tahta çıkması; ama on altı ay sonra tekrar tahttan feragat etmesi döneminin önemli olayıdır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 27).

Sultan Osman Han-ı Sani bin Sultan Ahmed-i Evvel döneminin önemli olayları ise şu şekildedir: Acemlerle yapılan muharebe sonrasında barış antlaşmasının imzalanması, Lehlilerin yenilgiye uğratılması, şiddetli geçen kış nedeniyle 1029 (1619)'da İstanbul Boğazı'nın donması, 1030 (1620)'da Hotin Kalesi'nin ele geçirilmesi (Hüseyin Hıfzî, 1322: 28).

Mahpeyker Sultanın uzun süre adına ülkeyi yönettiği *Sultan Murad-ı Rabi bin Sultan Ahmed Han-ı Evvel* döneminde 1033 (1623)'te subaşının Bağdat'ı İranlılara teslim etmesi, 1037 (1627)'de Abaza Paşa isyanının bastırılması, Acemlerin ve Almanların yenilgiye uğratılması, 1044 (1634)'te Tebriz ve Şirvan taraflarının tekrar ele geçirilmesi, 1048 (1638)'de Revan ve Bağdat'ın alınması, Yeniçerilere düzen verilmesi eserin önemli gördüğü olaylardır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 30). Dokuz sene tahtta oturan *Sultan İbrahim bin Sultan Ahmed-i Evvel* döneminde 1056 (1646)'da Girit Adası'nın kuşatılması ve elli günlük muharebeden sonra Hanya Kalesi'nin ele geçirilmesi önemli olaylardır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 31).

Sultan Süleyman bin Sultan İbrahim döneminin esere göre önemli olayları ise şunlardır: Yeniçerilerin oldukça güçlenmeleri, Avusturya-Macaristan'ın Niş Kalesi'ne

kadar ilerlemesi, Köprülüzade Mustafa Paşa'nın çabaları ile Tuna'nın öte yakasına püskürtülmeleri ve devletin belli bir düzen altına alınması (Hüseyin Hıfzî, 1322: 34).

Köprülüzade Mustafa Paşa'nın Avusturyalılarla savaşırken 1102 (1690) tarihinde ölmesi, Venediklilerin 1106 (1694)'da Sakız Adası'nı ele geçirmeleri, *Sultan Ahmed-i Sani bin Sultan İbrahim* döneminin olaylarıyken bizzat sefere çıkan padişahın Macarları yenilgiye uğratması, Sakız Adası'nın yeniden alınması, 1110 (1698)'da Zenta Muharebesi'nin gerçekleşmesi ve aynı tarihte devlete toprak kaybettiren Karlofça Antlaşması'nın imzalanması, Yeniçerilerin tekrar etkin hale gelmeleri *Sultan Mustafa Han-ı Sani bin Sultan Mehmed Han-ı Rabi* dönemlerinin önemli olaylarıdır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 35-36).

Sultan Ahmed Han-ı Salis bin Sultan Mehmed-i Rabi döneminin kitapta değinilen önemli olayları ise şunlardır: Rusya İmparatoru Deli Petro'nun 1123 (1711)'te neredeyse esir alınması, Prut Antlaşması'nın imzalanması, İstanbul'da ilk matbaanın açılması, Nadir Şah ile birçok muharebe yapılması (Hüseyin Hıfzî, 1322: 38). Nadir Şah ile savaşın devam etmesi, Avusturyalılar karşısında galibiyet alınması 1149 (1736)'da İran 1153 (1740)'te ise Avusturya ile barış antlaşmaları imzalanması *Sultan Mahmud Han-ı Evvel bin Sultan Mustafa Han-ı Sani* döneminin önemli olaylarıyken hükümdarlığı sırasında hiçbir savaşın olmaması, İstanbul'da iki defa büyük yangın meydana gelmesi, Nur-u Osmaniye Camisi'nin tamamlanması *Sultan Osman-ı Salis bin Sultan Mustafa-i Sani* döneminin olaylarıdır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 39-40).

Sultan Mustafa-i Salis bin Sultan Ahmed-i Salis döneminde önemli olarak nitelendirilen sadece sadrazam Koca Ragıp Paşa'nın devletin düzelmesine çalışmasıdır. Ruslar ile 1189 (1774)'da Kaynarca Antlaşması'nın yapılması, Kırım'ın özerklik verildikten bir süre sonra ele geçirilmesi, Rusya'ya karşı açılan muharebede Avusturyalıların Rusya'nın yanında olması nedeniyle başarıya ulaşılamaması *Sultan Abdülhamid Han-ı Evvel bin Sultan Ahmed-i Salis* döneminin olaylarıdır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 41-42).

Sultan Selim-i Salis bin Sultan Mustafa-i Salis döneminin önemli olayları ise şunlardır: Ruslar ile Yaş Antlaşması'nın yapılması, Nizam-ı Cedit adlı yeni bir ordu oluşturulması, Napolyon Bonapart'ın 1214 (1799)'te Mısır'ı işgali ve İngilizlerin desteği ile Mısır'dan çıkartılması, İngiltere'nin Rusya ile beraber Osmanlı Devleti'ne savaş açması. Bir sene tahtta duran *Sultan Mustafa Han-ı Rabi bin Sultan Abdülhamid Han-*

ı Evvel'in hükümdarlığı sırasında önemli olarak gösterilen olay ise Rusya ile antlaşma yapılmasıdır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 43-44).

II. Mahmut eserde diğer padişahlardan daha çok önemsenmiş, döneminin olayları detaylı bir şekilde verilmiştir. Bu durumun nedeni şüphesiz ki onun yıllarında yapılan reformların XIX. yüzyıl Osmanlı siyasetinin ve gündelik yaşamını hareketlendirmeleridir. 1225 (1810)'te Rusya'nın savaş ilan etmesi, 1227 (1812)'de Bükreş Antlaşması'nın imzalanması, 1207-1235 (1792-1819) yılları arasında Vahabi Ayaklanmasının yaşanması, 1237 (1821)'de Sırbistan'ın imtiyaz kazanması, 1237'de Tepedenli Ali Paşa İsyanı'nın bastırılması, 1241 (1826)'de Vaka-i Hayriye'nin gerçekleşmesi, 1242 (1827)'de Mekatib-i Tıbbiye'nin açılması, 1244 (1828)'te Rusya'nın tekrar savaş ilan etmesi, 1245 (1829)'te Edirne Antlaşmasının imzalanması, 1248 (1832)'de Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın isyanı, 1249 (1833)'de Hünkâr İskelesi Antlaşması'nın imzalanması, 1250 (1834)'de Mekatib-i Harbiye'nin açılması, 1255 (1839)'te Nizip Muharebesi'nin yaşanması ve pek çok önemli kanun yapılması *Sultan Mahmud Han-ı Sani bin Sultan Abdülhamid Han-ı Evvel* döneminin önemli olaylarıdır (Hüseyin Hıfzî, 1322: 45-46).

1255 (1839)'te Gülhane-i Hat-ı Hümayun'un ilan edilmesi, Londra Konferansı ile 1256 (1840)'da Mısır'ın imtiyazlı bir vilayet haline gelmesi, 1261 (1845)'de Rüştiye mekteplerinin açılması, 1264 (1847)'te İdadi mekteplerinin açılması, İngiliz ve Fransızların desteği ile Sivastopol'ün alınması, 1273 (1856)'te Paris Antlaşması'nın imzalanması, Medine'nin yenilenmesi *Sultan Abdülmecid Han bin Sultan Mahmud Han-ı Sani* döneminin eserde gösterilen meşhur olaylarıdır. Ayrıca *Sultan Abdülaziz Han bin Sultan Mahmud Han-ı Sani* hakkında da bilgi verilmiş; ama onun döneminin olaylarına değinilmemiştir (Hüseyin Hıfzî, 1322: 47-48).

Sonuç

Büyük adamlardan, kahramanlardan oluşan tarih anlatımı XX. yüzyılın eleştirel tarihçiliğine kadar geçmişin anlamlandırılmasında oldukça belirleyici olmuştur. Onların etrafında dönen olaylarla tarihi irdelemek, yaptıklarını neden-sonuç ilişkisinin merkezine yerleştirmek, savaşları, barışları ve antlaşmaları onlardan hareketle görkemli hale getirmek yazılan pek çok eserde takip edilebilecek bir durumdur. Toplumsal keşmekeşin basitleştirilerek siyasi tarih etrafında göz ardı edilmesi aslında

bilginin üretiminin ve yayılımının sınırlılığından kaynaklanan, çevreden ziyade merkezde dolaşan, insan kavramını irdelemek yerine gücü anlamlandırmaya çalışan bir yapıda ahenkleşmektedir. Bu noktada İktidarın kaynağının meşrulaştırılmasında tarihe ve tarihçiye düşen görev, iktidarın sembollerini sürekli kılan verileri yaratmak ve yaşatmak olduğundan büyük adamların hayatının merkezileştirilmesine şaşmamalıdır. Tabii bu merkezileştirme fikirlerin ve kanaatlerin nesnelliği tartışmasını da yanında getirmektedir. Ancak burada büyük adamlardan ve kahramanlardan arındırılmış bir tarihin mümkün olacağı düşünülmemelidir. Tarihte çeşitli zamanlarda çeşitli rollerin ötesinde rol oynayan ve toplumsal değişimden daha fazla geçmişin gidişatını etkileyen karakterler söz konusudur. Bizim burada bahsetmek istediğimiz nokta toplumdaki, insandaki farklılaşmanın ne kadar geneli kapsayan değerlerle irdelenebildiğidir. Bununla beraber güçlü olanın etrafında olup bitenleri anlatmak hem daha kolay hem de daha kârlı olduğundan eserler bu gerçeklik altında kaleme alınmıştır. Osmanlı İmparatorluğuna durumu indirgediğimizde de aynısının söz konusu olduğunu görmekteyiz. Tarih çalışmaları genellikle padişah ve devlet merkezli olmak üzere kurgulanmıştır. Elbette ki bu durum Osmanlı İmparatorluğu'nda eleştirel bir tarih birikiminin bulunmadığı anlamına gelmemelidir. Naima Tarihi'nden Tarih-i Cevdet'e uzanan süreçte geçmiş değerlendirilirken izlenecek yol mevcut birikimden farklı yöntemlerle de irdelenmiştir. Tarih ders kitapları söz konusu olduğunda ise millet sisteminin devamı için arzulanan bireyin yetiştirilmesi hedeflenmiş, kahramanlara, büyük adamlara odaklanılmıştır. İptidai mektepleri için yazılan *Hülasa-i Tarih-i Osmani* ile *Haritalı Küçük Tarih-i Osmani* adlı ders kitapları, bu çerçevede büyük adam eksenli tarih anlatımını bizlere görünürleştirmektedir. Osmanlıcılık devletin temel politikası haline gelince merkezi otoritenin ve hanedanın gücünü arttırmaya yönelik maddi ve manevi çabalar hızlanmış, eğitim ise bu sürecin en ciddi destekleyicisi olmuştur.

İptidai öğrencileri için soru-cevap tekniği kullanılarak yazılan bu eserlerin merkezinde büyük adam ve kahraman olan padişah ve onun hanedanının etrafında dönen siyasi tarih anlatımı vardır. Ard arda sıralanan savaşlar, fetihler, antlaşmalar içinde yüceltilen hanedan ve padişah olduğundan öğrencilerden beklenen padişahın yaşamını öğrenerek hanedana duyulan saygıyı unutmamaktır. Tarih eğitimine yeni başlayan çocuklar için hazırlanan *Haritalı Küçük Tarih-i Osmani* adlı eser soru-cevap tekniğini kullanmakta olup küçük çocuklara hanedanı ve padişahı tanıtarak hangi savaşların hangi imar faaliyetlerinin gerçekleştirildiğini kavratmaya çalışır. Diğer esere

göre daha erken yazılan *Haritalı Küçük Tarih-i Osmani* Süleyman Şah'tan Sultan Abdülmecit'e kadar olan Osmanlı tarihini ele alır; ama dönemin koşulları gereği II. Abdülhamit yılları hakkında detaylı bilgi verir. Ders kitabının dikkat çekici özelliği kitabın sonunda yayımlanmış olan haritadır. Osmanlı Devleti'nin Anadolu, Balkanlar ve Ortadoğu'daki sınırlarını içeren bu harita Tenbih başlıklı bölümle beraber öğrencilere Osmanlı coğrafyasını tanıtmayı hedeflemiştir.

Hülasa-i Tarih-i Osmani'de ise öğrencilerden padişahın hangi sene doğduğu ve öldüğü, hangi sene tahtta geçtiği, cülusunu ne zaman verdiği, kaç sene tahtta durduğu gibi noktaları öğrenmeleri beklenmiştir. Önemli olayların bir paragraf içinde anlatıldığı vakayi-i meşhure ile olayları bir tablo içinde kronolojik şekilde sıralayan vukuat-ı meşhure başlıklı bölümlerin bu esere farklı bir hava kattığı aşikârdır. *Hülasa-i Tarih-i Osmaniye* özgü bazı durumların bulunduğunu da söyleyebiliriz. Eserde kuruluş dönemi padişahları detaylı anlatılırken, yükselme dönemi padişahları daha kısa anlatılmıştır; ama en geniş anlatım II. Mahmut'a aittir. II. Mahmut'un XIX. yüzyıl Osmanlı siyasetindeki etkisini düşündüğümüzde Hüseyin Hıfzı'nın yakın tarihle bağlantı kurmaya çalıştığını söyleyebiliriz. Dikkat çekici noktalardan birisi de yazarın büyük ihtimalle basım aşamasından kaynaklanan sebepler dolayısıyla IV. Mehmet ve II. Süleyman dönemlerini anlatmamasıdır.

Sonuç itibari ile *Haritalı Küçük Tarih-i Osmani* ile *Hülasa-i Tarih-i Osmani* adlı çalışmalar çocuklara öğretilen tarih dersinin büyük adamlardan hareketle nasıl kurgulandığını değerlendirmemizi sağlamaktadır. Ülkemizde büyük adam merkezli savaşlara, fetihlere, antlaşmalara odaklanan tarih anlatımının etkisini düşündüğümüzde bu anlatının kökenine dair küçük bir örneğin somutlaştığını söyleyebiliriz. Elbette ki burada ulaştığımız sonuç büyük adamlardan, kahramanlardan dışlanmış bir tarih anlatısının daha yararlı olduğu değildir. Dikkat edilmesi gereken nokta toplum ve insanı da unutmayan bir geçmiş algısı kurgulayıp bu algıda yer edinen olayları, olguları ve karakterleri belli bir ahenkte değerlendirebilmektir. Aslında burası bizi günümüz tarih ders kitaplarına da götürmektedir. Günümüz ders kitaplarında, incelediğimiz iki kitapta bulunan siyasi tarih anlatısı geleneğine ekleyebileceğimiz topluma, kültüre ve düşünceye odaklanan bir anlatı oluşturabiliriz. Tarihi çalışmaların Annales Ekolü'nün açtığı kapıdan geçerek ulaştığı konum bize tarih ders kitaplarının nasıl olması gerektiğine dair örnekler sağlamaktadır. Şüphesiz ki kültür, düşünce ve

ekonomi ile bağlantılı geneli kapsayan bir tarih öğretimi, fetihler ve barış antlaşmalarından oluşan siyasi tarih öğretiminden daha yoğun fırsatlar yaratacaktır.

Kaynakça

Ali Nazima (1302/1886). *Haritalı Küçük Tarih-i Osmani.* İstanbul: Şirket-i Mürettebiyye Matbaası.

Ahmet Şuayip (1324/1908). Yirminci Asırda Tarih. *Ulum-ı İktisadiye ve İçtimaiyye Mecmuası*(1), 11-25.

Aslan, E. (2012). İmparatorluktan Cumhuriyete Geçiş Sürecinde Ortöğretim Tarih Programlarında Değişim: Ortamektep. *Turkish Studies*(7/2), 99-128.

Baymur, A. F. (1941). *Tarih Öğretimi.* Ankara: T.C. Maarif Bakanlığı.

Behar, B. E. (1992). *İktidar ve Tarih: Türkiye'de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu (1929-1937).* İstanbul: Afa Yay.

Binbaşıoğlu, C. (2005). *Türk Eğitim Düşüncesi.* Ankara: Anı Yay.

Carlyle, T. (1976). *Kahramanlar.* (B. Tanç, Çev.) İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Carr, E. H. (2009). *Tarih Nedir.* (M. G. Gürtürk, Çev.) İstanbul: İletişim Yay.

Collingwood, R. G. (1996). *Tarih Tasarımı.* (K. Dinçer, Çev.) Ankara: Gündoğan Yay.

Çapa, M. (2012). Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne Geçiş Sürecinde Türkiye'de Tarih Öğretiminin Tarihçesi. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergis, 2*(3), 1-28.

Değirmencioğlu, İ. H. (2012). Osmanlı Devleti'nde Tarih Yazımının Tarih Öğretim Üzerine Etkileri. *Milli Eğitim*(193), 115-125.

Doğan, N. (2011). Osmanlı'dan Cumhuriyete Ders Kitaplarında Devlet Kavramının İktidar Eğitim İlişkisi Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 11*(4), 2084-2090.

Doğanay, F. K. (2010). Rüştiye Mekteplerinde Tarih Dersi. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*(25), 107-119.

Hüseyin Hıfzı (1322/1906). *Hülasa-i Tarih-i Osmani.* İstanbul: Şirket-i Mürettibiye Matbaası.

İpşirli, M. (1999). Osmanlı Tarih Yazıcılığı. *Osmanlı* (Cilt 8). içinde Ankara: Yeni Türkiye Yay.

Köprülüzade Mehmet Fuat. (1918, Kanun-ı Evvel 6). Bizde Milli Tarih Yazılabilir mi. *Yeni Mecmua*(22), 427-428.

Ortaylı, İ. (2005). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Ortaylı, İ. (2008). *Avrupa ve Biz.* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.

Özbaran, S. (2005). *Tarih,Tarihçi ve Toplum.* İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.

Özcan, A. (1992). Osmanlılarda Tarih Yazıcılığı. *İlim ve Sanat*(33).

Sarıoğlu, M. (2010). Egemen İdeolojik Düşüncenin İlkokul Tarih Öğretimine Yansımaları: Tanzimat'tan Cumhuriyet'in İlk Yıllarına 1839-1936. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*(24), 82-94.

Somel, S. A. (2010). *Osmanlı'da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908).* İstanbul: İletişim Yay.

Tekeli, İ., & İlkin, S. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Tekindağ, Ş. (1971). Osmanlı Tarih Yazıcılığı. *Belleten*(140).

Timur, T. (2010). *Osmanlı Kimliği.* Ankara: İmge Yay.

Tunçay, M. (1977). İlk ve Orta Öğretimde Tarih. *Felsefe Kurumu Seminerleri* (s. 269-275). içinde Ankara: Felsefe Kurumu Yay.

Türk, İ. C. (2011). Osmanlı Son Dönem Tarihçisi-Eğitimcisi Ahmet Refik (Altınay) ve Tarih Eğitimi. *Historiy Studies, 3*(3), 351-362.

Extended Summary

Purpose

The main purpose of this study in elementary school history textbooks is to explain heroes and dynasty-centered history of the Ottoman Empire in the late of 1800s. İn other words this study aims to elicit the qualification and quantity of history teaching in Second Abdülhamit. In this work, two history textbooks were analyzed by way of heroism, ottomanism, westernism and the first Ottoman history textbooks. Additionally, within the context of historiography, stiuation of history textbooks is aimed to evaluate with translation.

Method

In this article, which is a historical study, firstly we evaluated about heroism, history education, movements of thought and history textbooks in the Ottoman Empire. Secondly *Little Mapped Ottoman History (Haritalı Küçük Tarih-i Osmani)* and *Brief History of Ottoman Empire (Hülasa-i Tarih-i Osmani)* were elucidated based on physical properties and contents. Lastly these textbooks were translated from Ottoman Turkish to Latin alphabet and investigated with analyzing methods.

Findings

In the study, in order to determine the educational level of the Ottoman textbook, based on the establishment of modern educational institutions and historiography, their contributions on history textbooks and Westernization efforts have been explained. Considering the fact that the history textbooks holding a place of great importance especially in heroes and dynasty-centered history of the Ottoman Empire were affected from cultural, political and social areas. Evaluations of Little *Mapped Ottoman History* and *Brief History of Ottoman Empire* provide us chance about history education and historiography.

Discussion

Content of heroism, Ottoman historiography, educational reforms in the late of Ottoman Empire, effects of Ottoman modernization, effect of movements of thought, history and history textbook, heroes and dynasty-centered history of the Ottoman

Empire, above named two history textbooks and these textbook contents and aims are discussed historically and philosophically. Thanks to these two history textbooks we reviewed in Turkish history education also.

Conclusion

This article evaluates the historiography and history teaching and in Ottoman State in terms of a school books called *Little Mapped Ottoman History* and *Brief History of Ottoman Empire* which were a piece of history education. Education in Ottoman Empire changed dramatically after the announcement of the *" Rescript of Gülhane"* (Tanzimat Fermanı). The necessity of new expert with different qualifications for fresh constituted state foundations gave rise to create and organize new educational institutions in the westernization. These efforts transformed the direction of history education as well. Novel founded schools for children were opened Second Abdülhamit Area in Ottoman State. The new syllabuses and the lessons were added into the educational system and new school books were promulgated. History textbooks were one of the serious subjects in the elementary schools. The history textbooks of *Little Mapped Ottoman History* and *Brief History of Ottoman Empire* which are prospered by maps and question and answer teaching method and so on aimed at providing short chronologic information about Ottoman history. The impressions of heroes discretely showed up different periods and when some researches alleged that they were very unimportant peoples according to the others they were very important peoples. The power centers which overrate heroic past particularly take the advantage of heroism, symbols and magnificence. Consequently this situation which influenced the history teaching engendered education foundations and school books for the regime wants. The Little Mapped Ottoman History and The Brief History of Ottoman Empire clarified battles, invasions, treatises and rulers by commenting effects of heroes on our education history.